

C8930 - Metody plazmochemické konzervace

Výboje v plynech a kapalinách

D.Pavliňák   2021

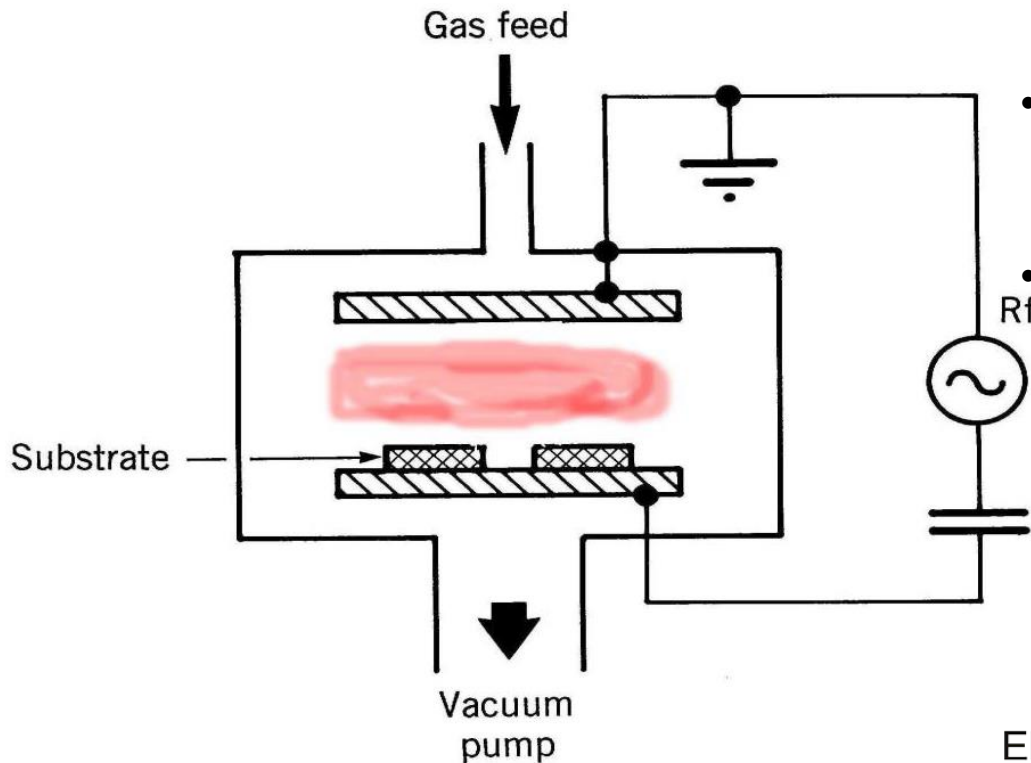
Plazma rozdělení:

- Podle stupně ionizace: (Plně vs. Částečně ionizované)
- Podle teploty: (Nízkoteplotní vs. Termické)
  - Podle teploty částic: (Izotermické vs. Neizotermické)
- Podle pracovního tlaku: (Nízkotlaké vs. Atmosférické)
- Další možnosti dělení:
  - Podle výskytu (na Zemi, ve vesmíru, v laboratoři)
  - Podle pracovního prostředí (v plynu, v kapalinách, ve vakuu -vesmíru)
  - Podle způsobu dodávání energie (Termické, chemické, elektrické, nukleární)
- Elektrické Plasma – nejčastější laboratorní a průmyslové plazma)
  - Podle metody (CCP, ICP, GD, DBD atd.)
  - Podle pracovní frekvence (AC/DC, pulzní/kons./sinus., MW, kHz, GHz)

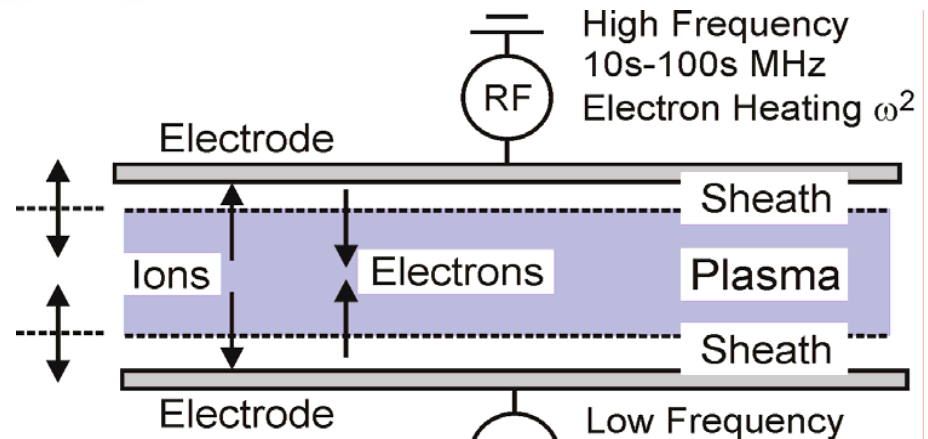
Laboratorní plazma I

CCP –capacitive coupled plasma

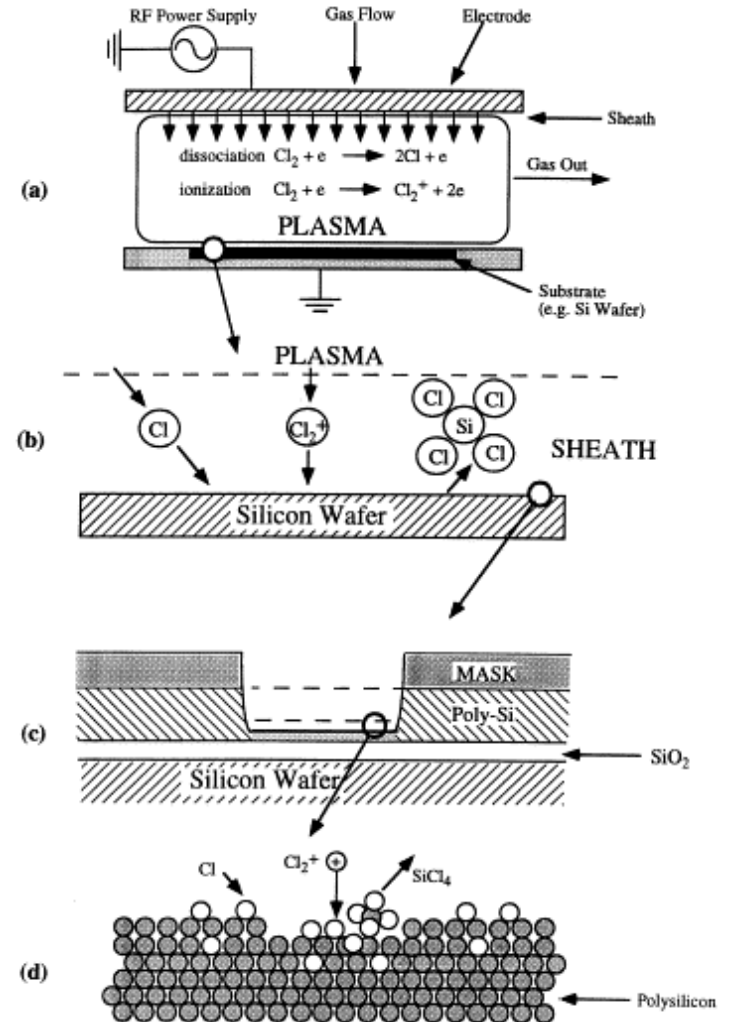
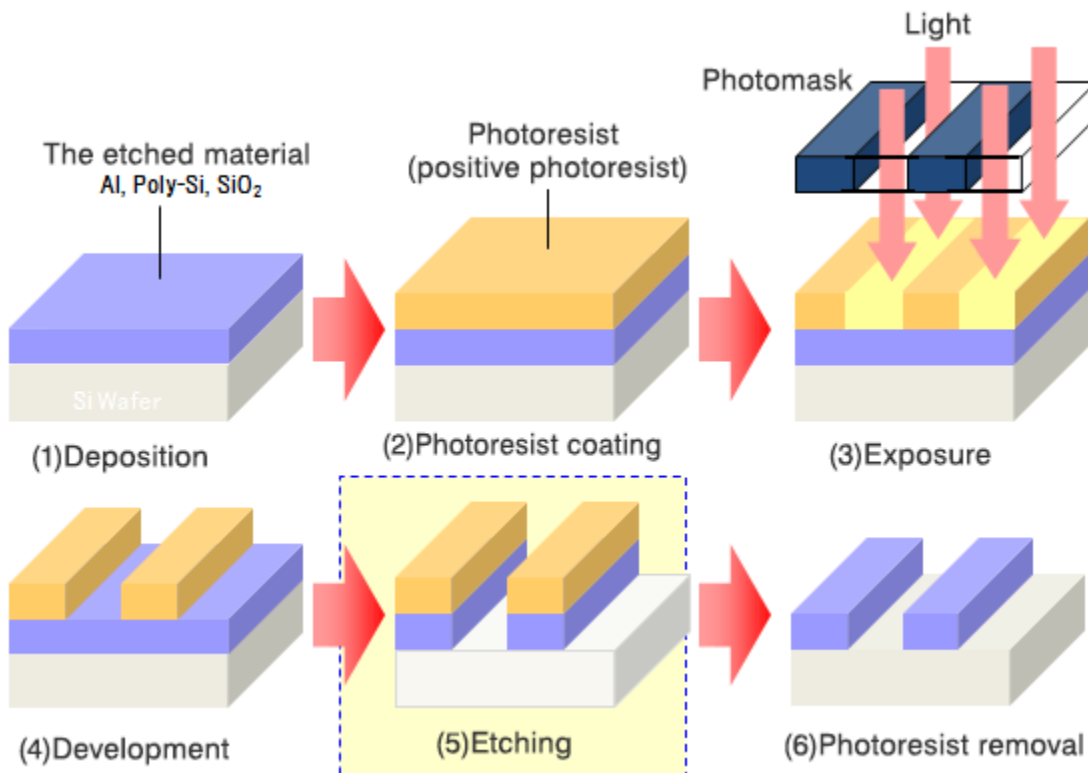
- 13,56 MHz, nízký provozní tlak
- Uniformní plazma díky balastnímu efektu z sheath vrstvy
- Jednoduché na konstrukci (nejčastěji používaný typ plazmatu v průmyslu)
- Nízká hustota plazmatu, nízká teplota iontů

Capacitive
(Anisotropic etch)

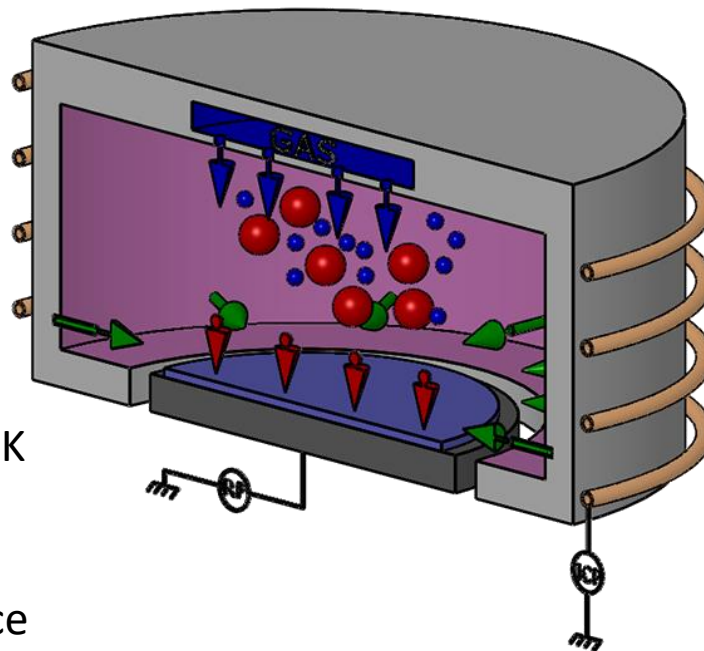
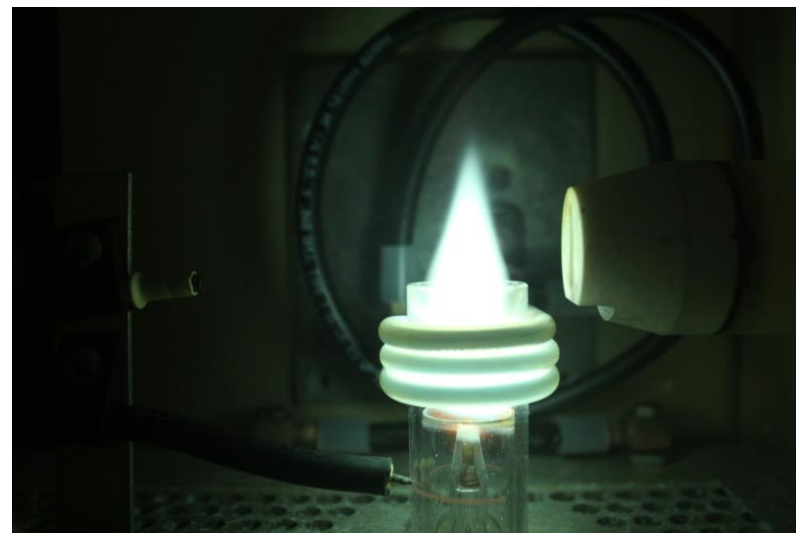
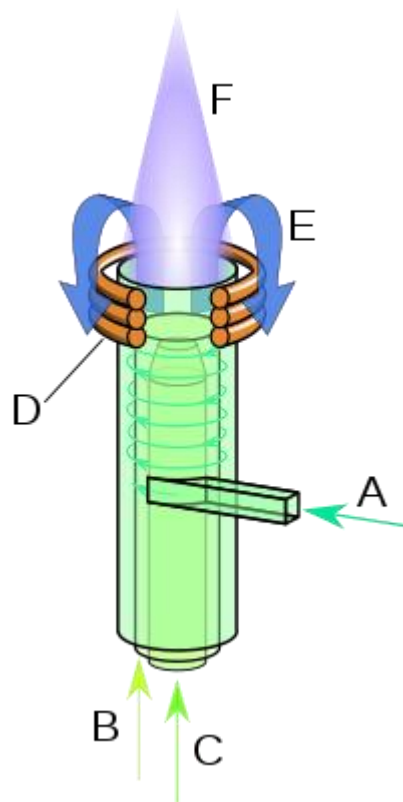
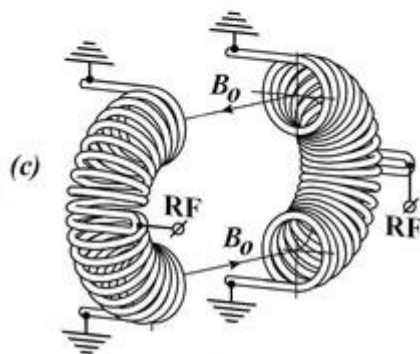
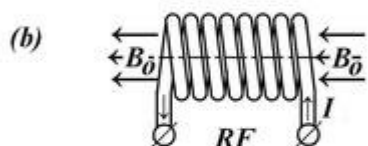
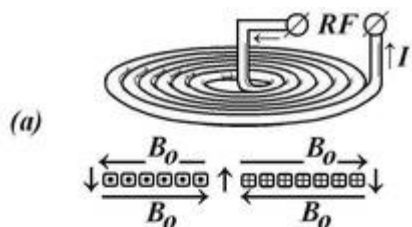

CCP – etching/micromachining

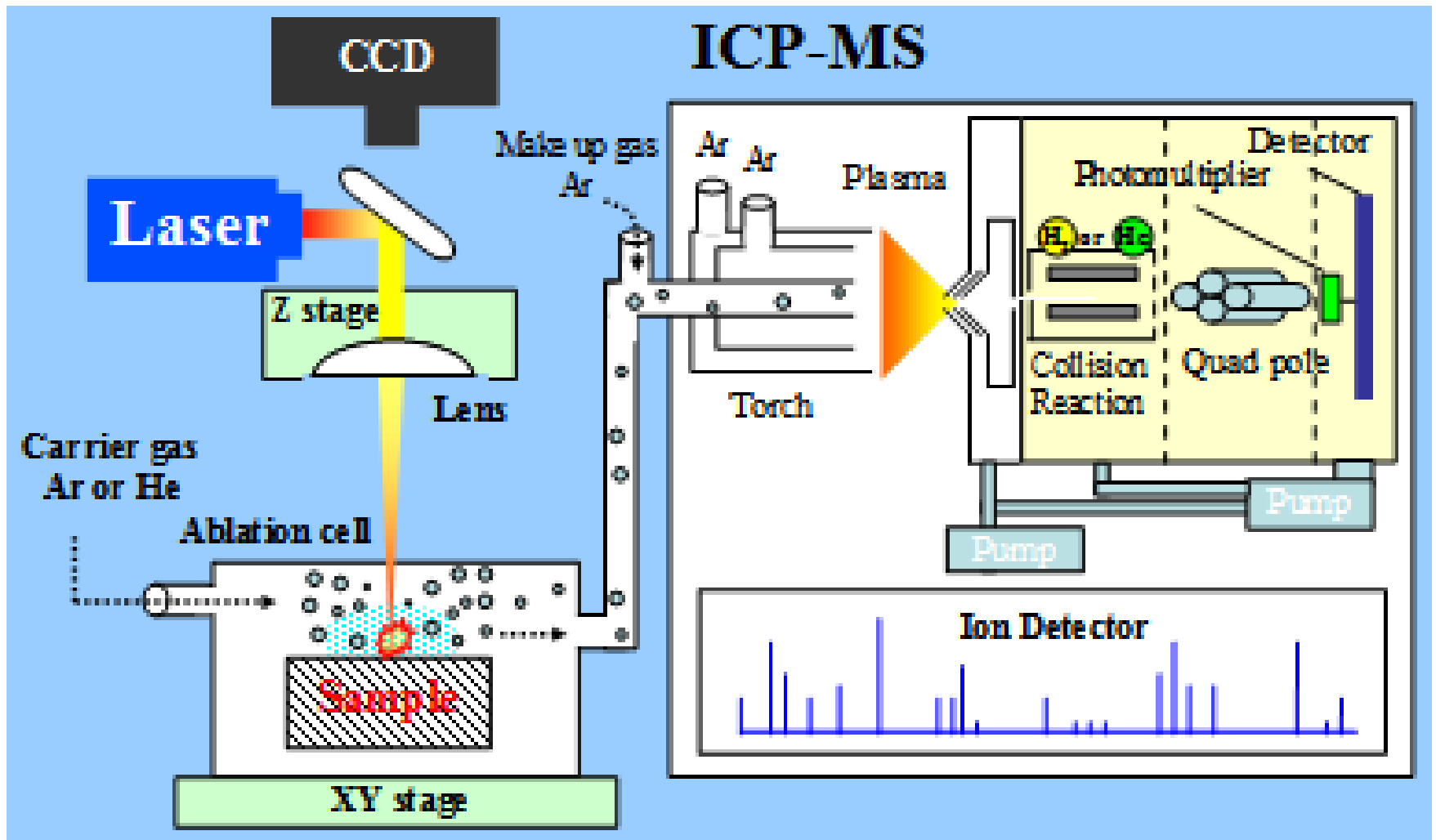
Laboratorní plazma II

ICP - Inductively coupled plasma

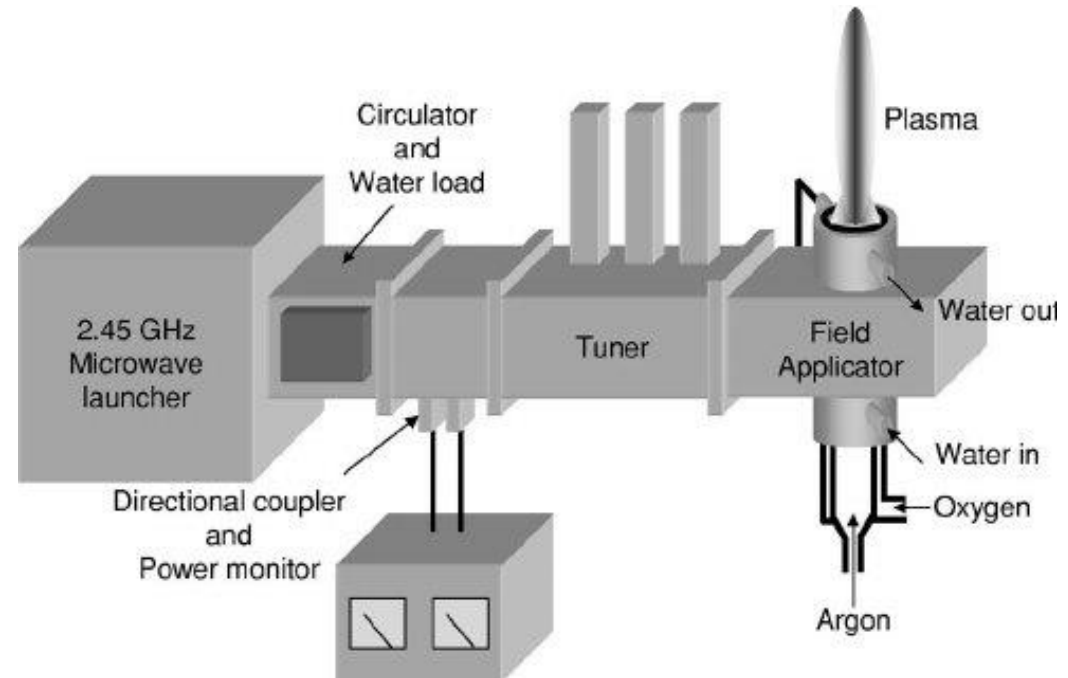
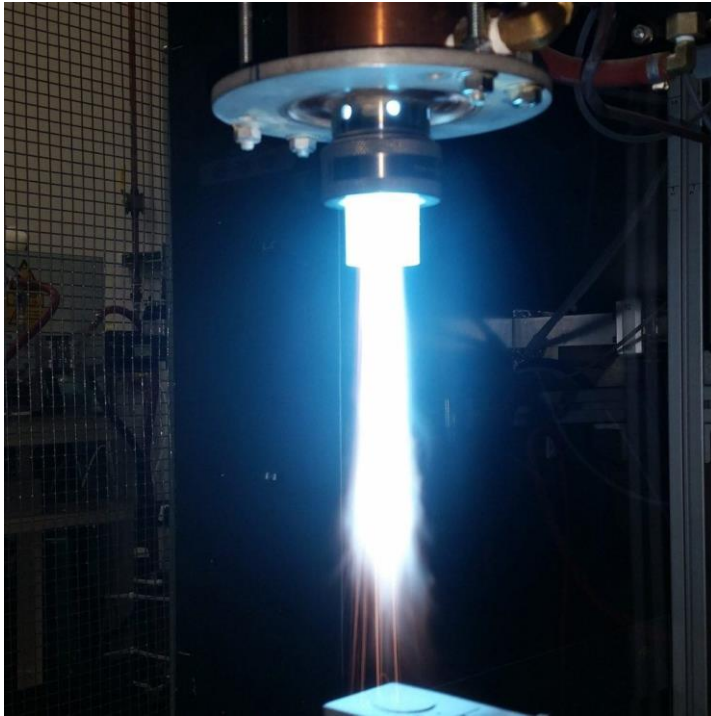
- 27-41 MHz, stupeň ionizace až 90 %, 5 – 6000 K
- Dva módy
  - E – kapacitní mód – nízký stupeň ionizace
  - H – indukční mód – vysoký stupeň ionizace

ICP-MS

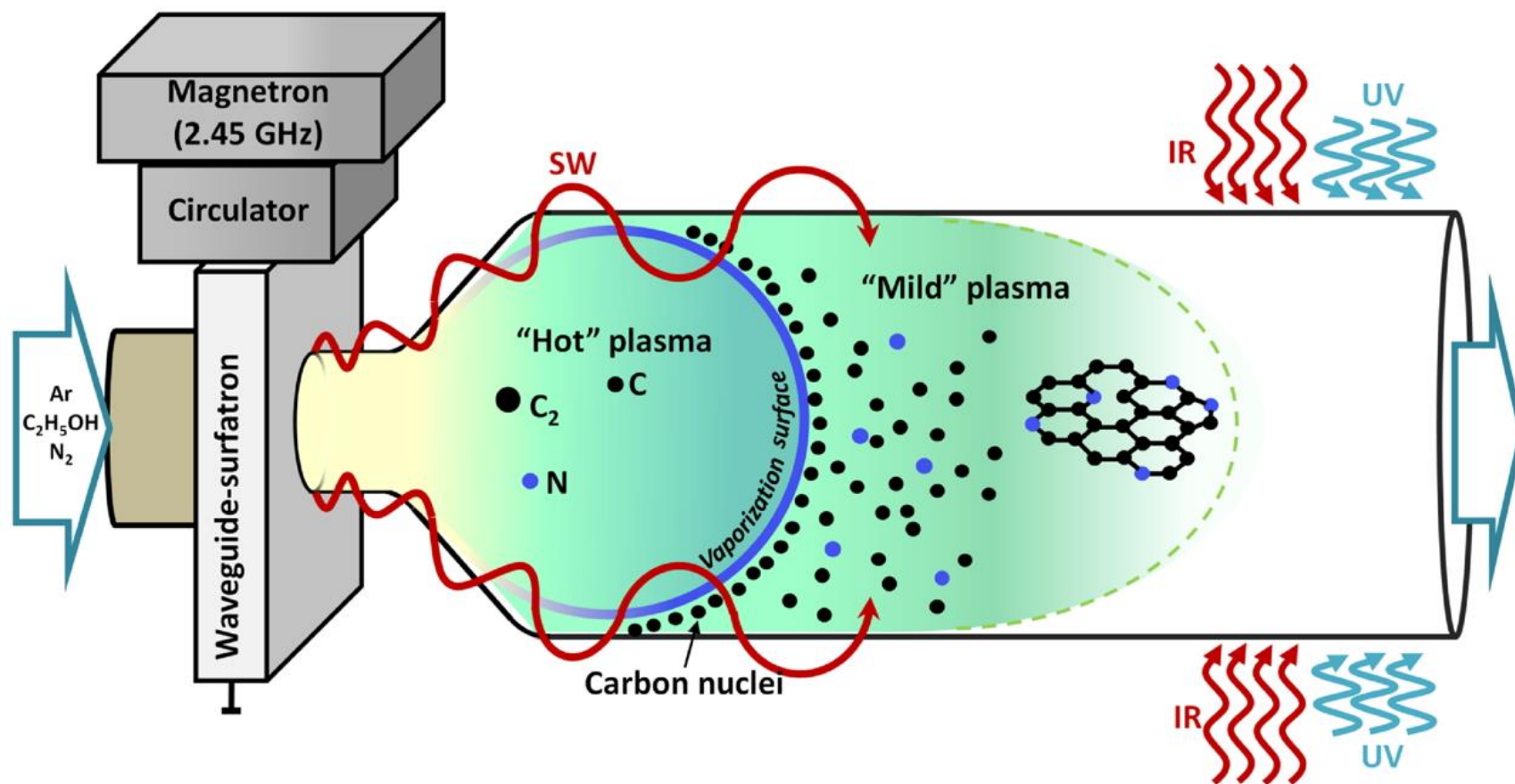
Laboratorní plazma III

Microwave plasma

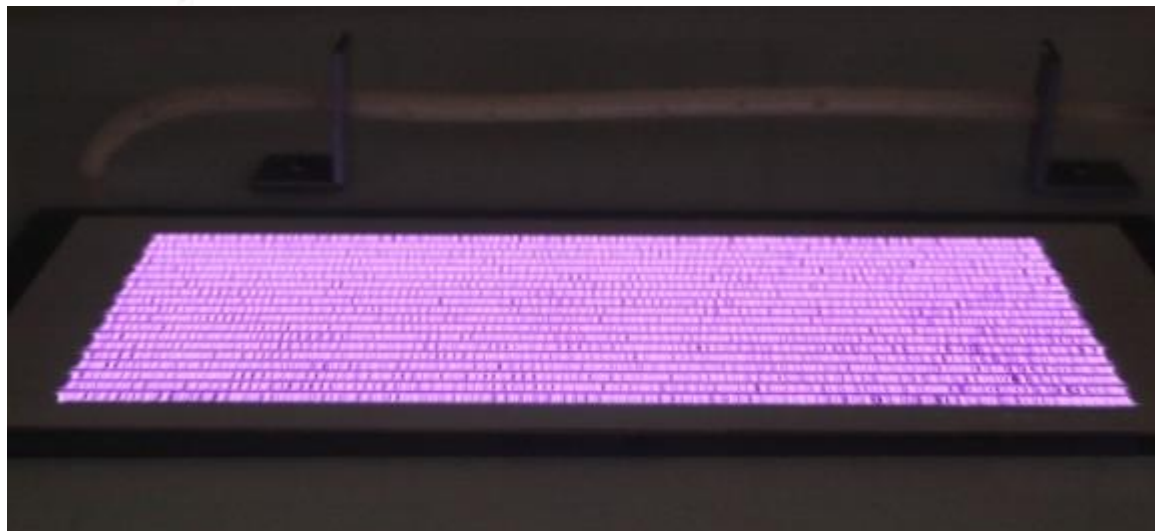
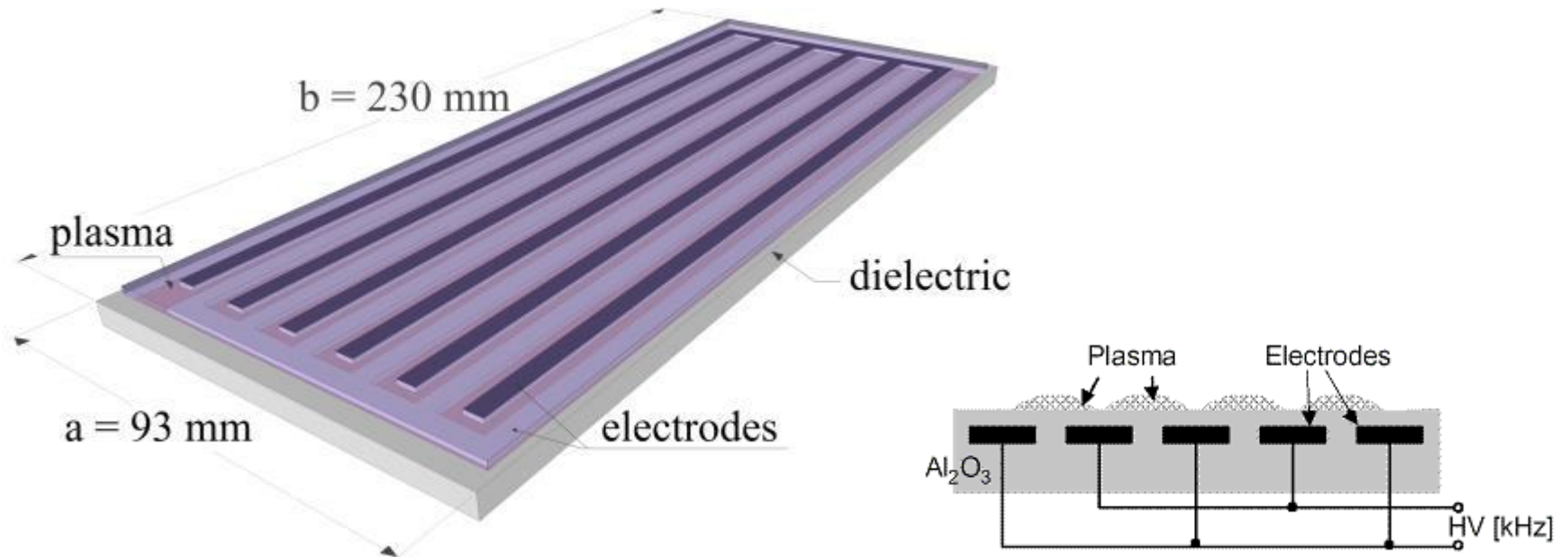
- 2,45 GHz
- Dá se generovat za nízkého i atmosférického tlaku
- Generuje se ve vzácných plynech (Ar, He)
- Lze dosáhnout velmi vysokých teplot plazmatu

MW plazma syntézy

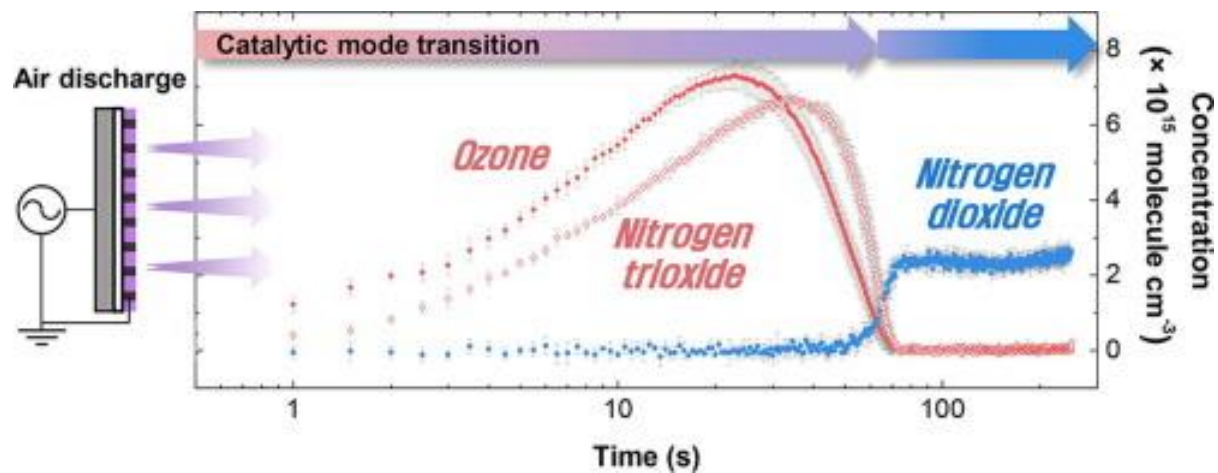
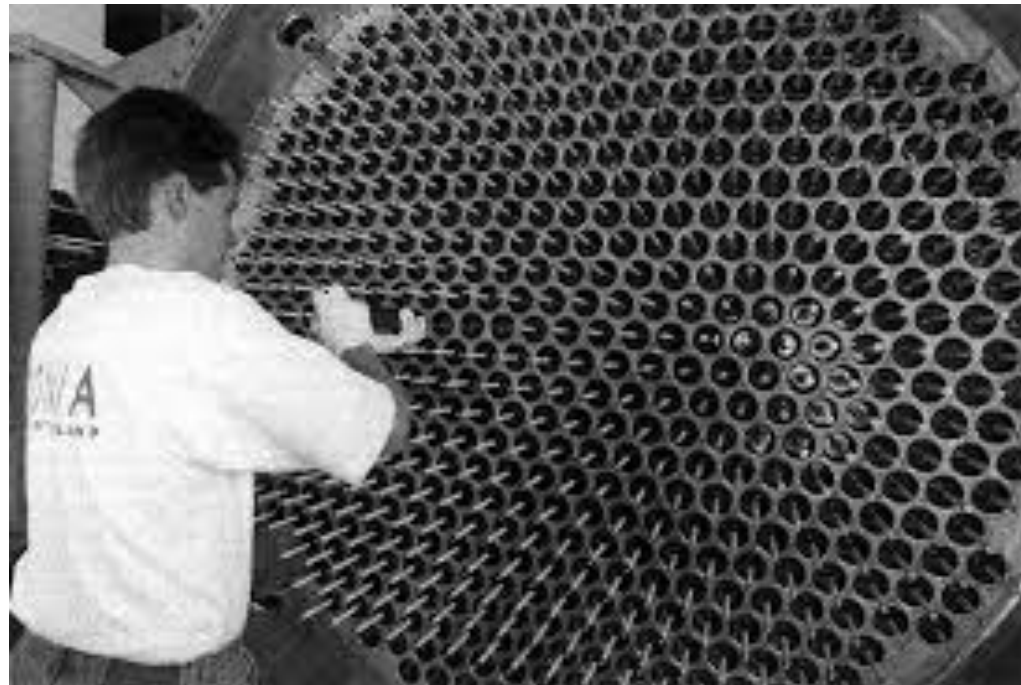
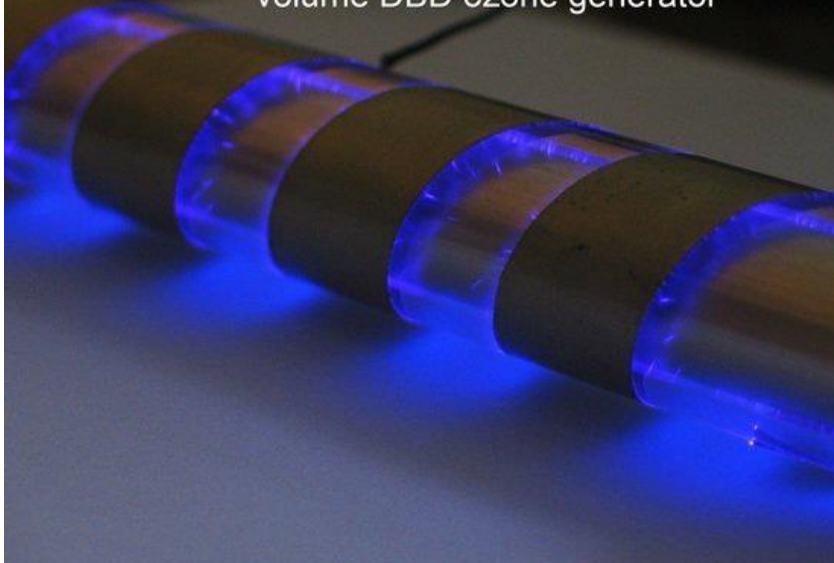

Laboratorní plazma IV

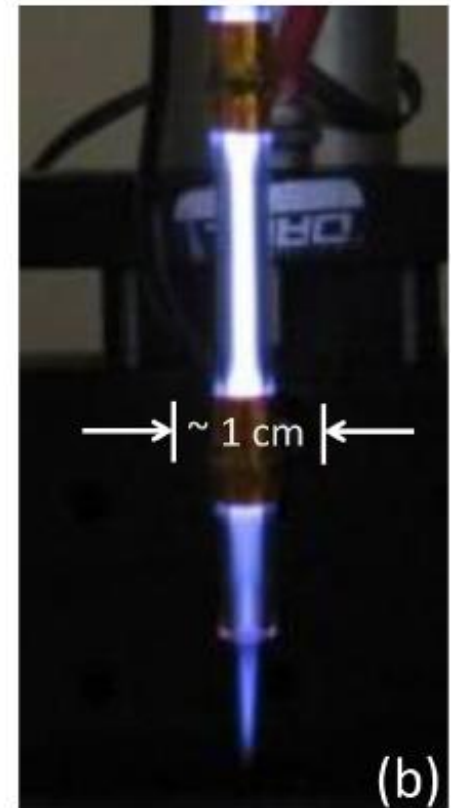
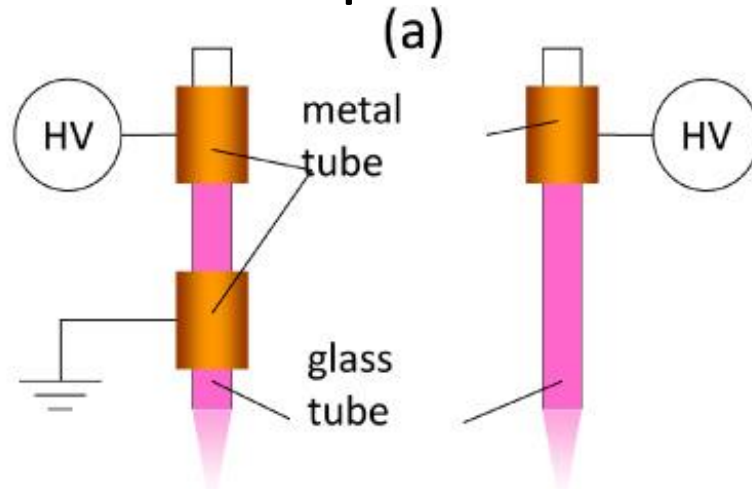
DBD – výroba ozonu

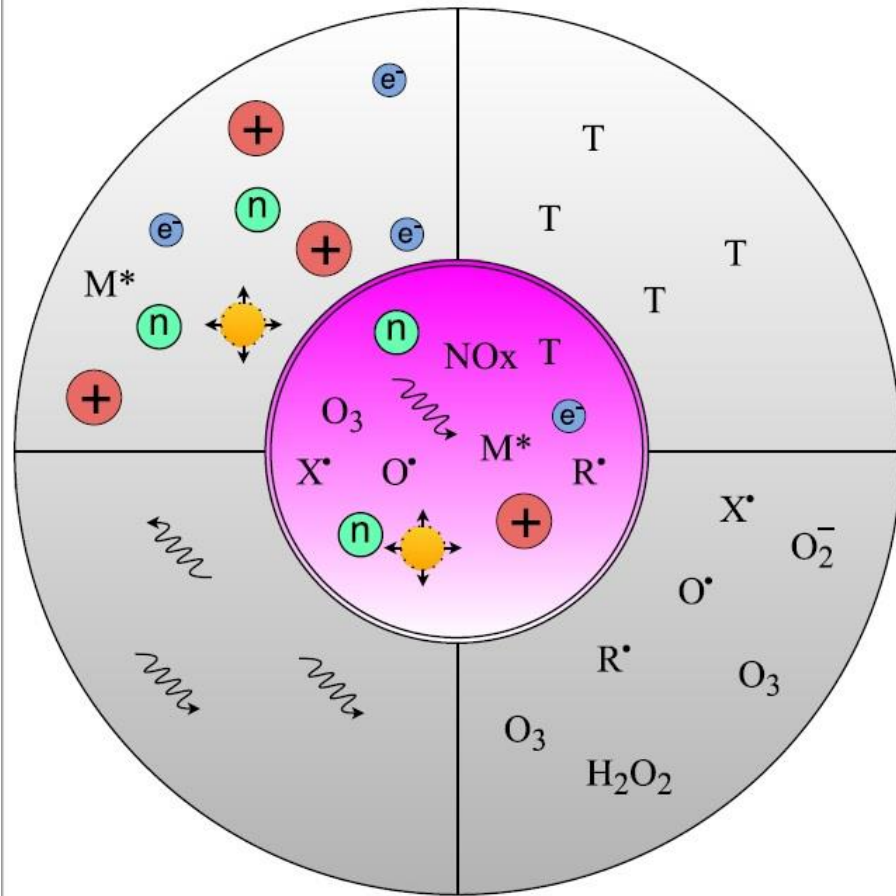
Dielectric barrier discharge along a spiral outer electrode in a tubular volume DBD ozone generator

Laboratorní plazma V

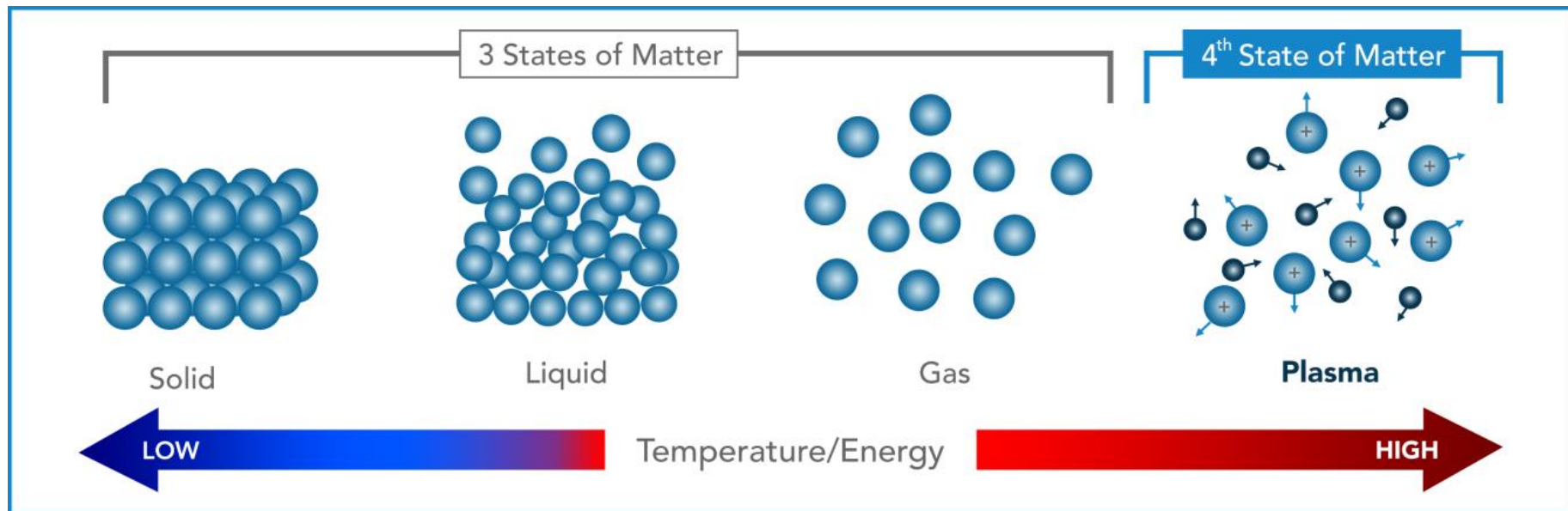

- neutrals, ions, electrons
- excited particles, metastable particles, radicals
- O_3 O_2^- $O^\bullet$ H_2O_2 - air plasma products, polymer fragments
- NO_x $X^\bullet$
- T - temperature, UV - radiation

- Infographic - visual representation of plasma and its influence of polymers:
- Plasma state, depicts here as a circle in the middle, represents the environment which is full of the various forms of energy-rich particles and radiation. It is divided according to the type of action into four parts.
  - Upper left corner presents the effect of short lived particles generated in plasma
  - Upper right corner the influence of temperature on bulk material
  - Bottom left corner the exposure of radiation
  - Bottom right corner shows the reactions caused by long lived reactive species generated after the actual discharge

Výboje v kapalinách

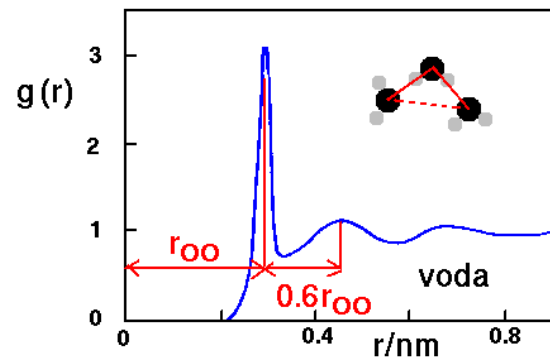
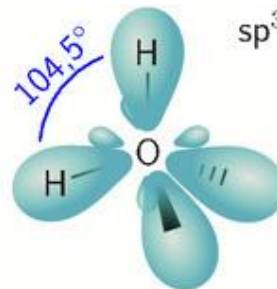
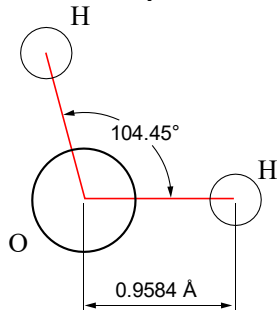
Střední vzdálenost mezi molekulami /atomy je:

0,2-0,3 nm

0,2 nm

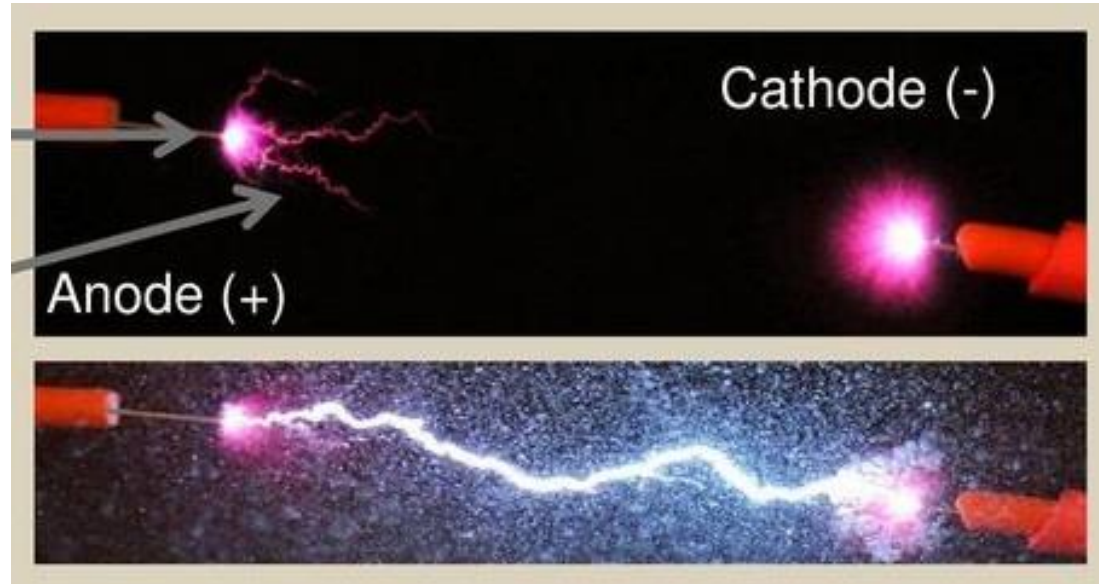
2-3 nm

Vzdálenosti pro molekulu vody:

Výboje v kapalinách

Primární streamer
Sekundární streamer

Propagace výboje v kapalině:

1. Iniciace

1. Elektrolýza kapaliny
2. Var a vytvoření „bubliny“ (Jouleův ohřev)
3. Kavitace kapaliny

2. Propagace - průraz

1. Primární streamer
2. Sekundární streamer
3. Průraz (jiskra)

3. Vytvoření vodivého kanálu – termalizace

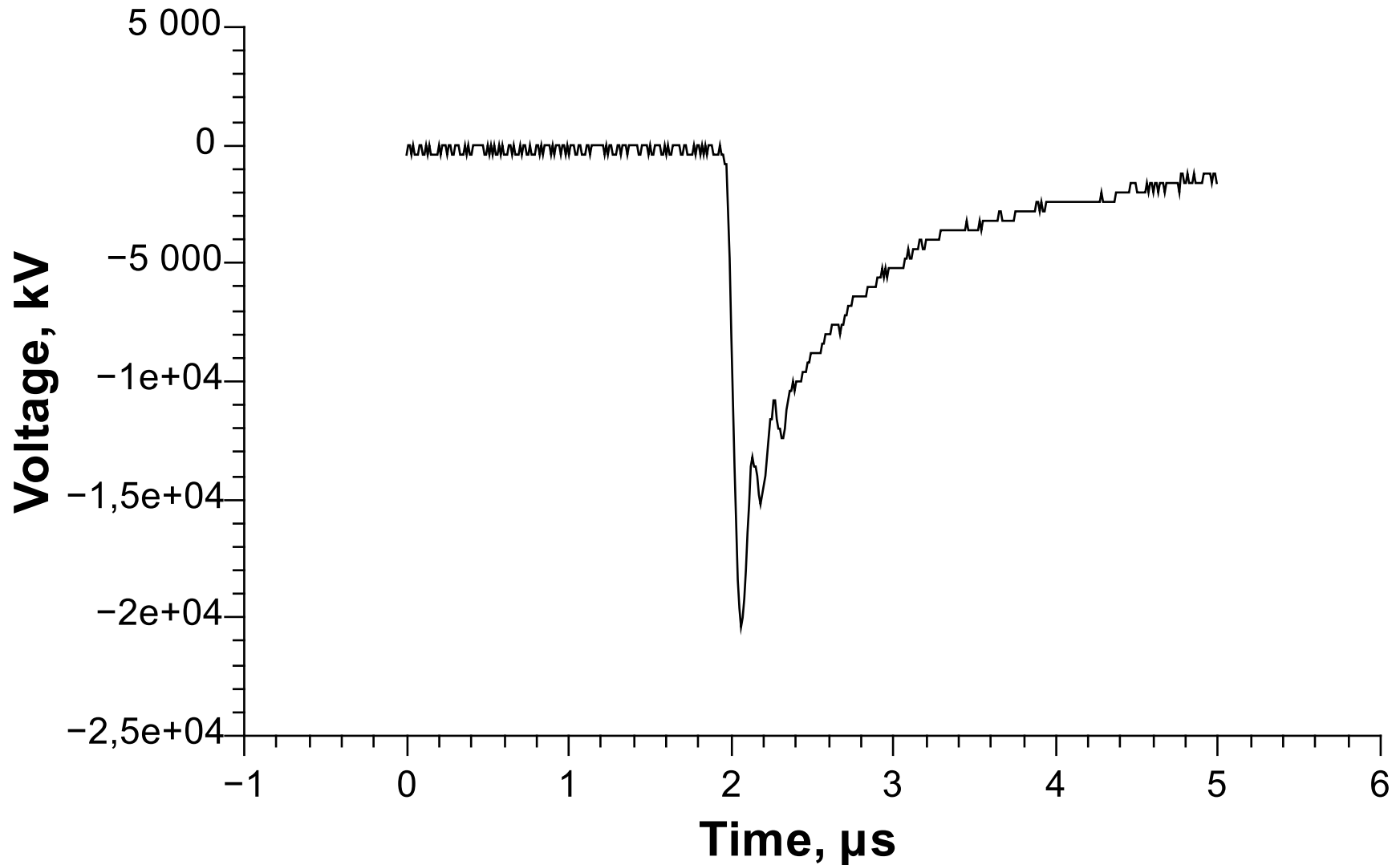
4. Relaxace a zánik vodivého kanálu

Problém:

- K iniciaci výboje je zapotřebí vysokého napětí a je potřeba dodat velké množství energie (vysoké ztráty způsobené ohřevem kapaliny).
- Řeší se použitím pulzních generátorů o poskytující vysoké napětí (kV) v krátkém čase.

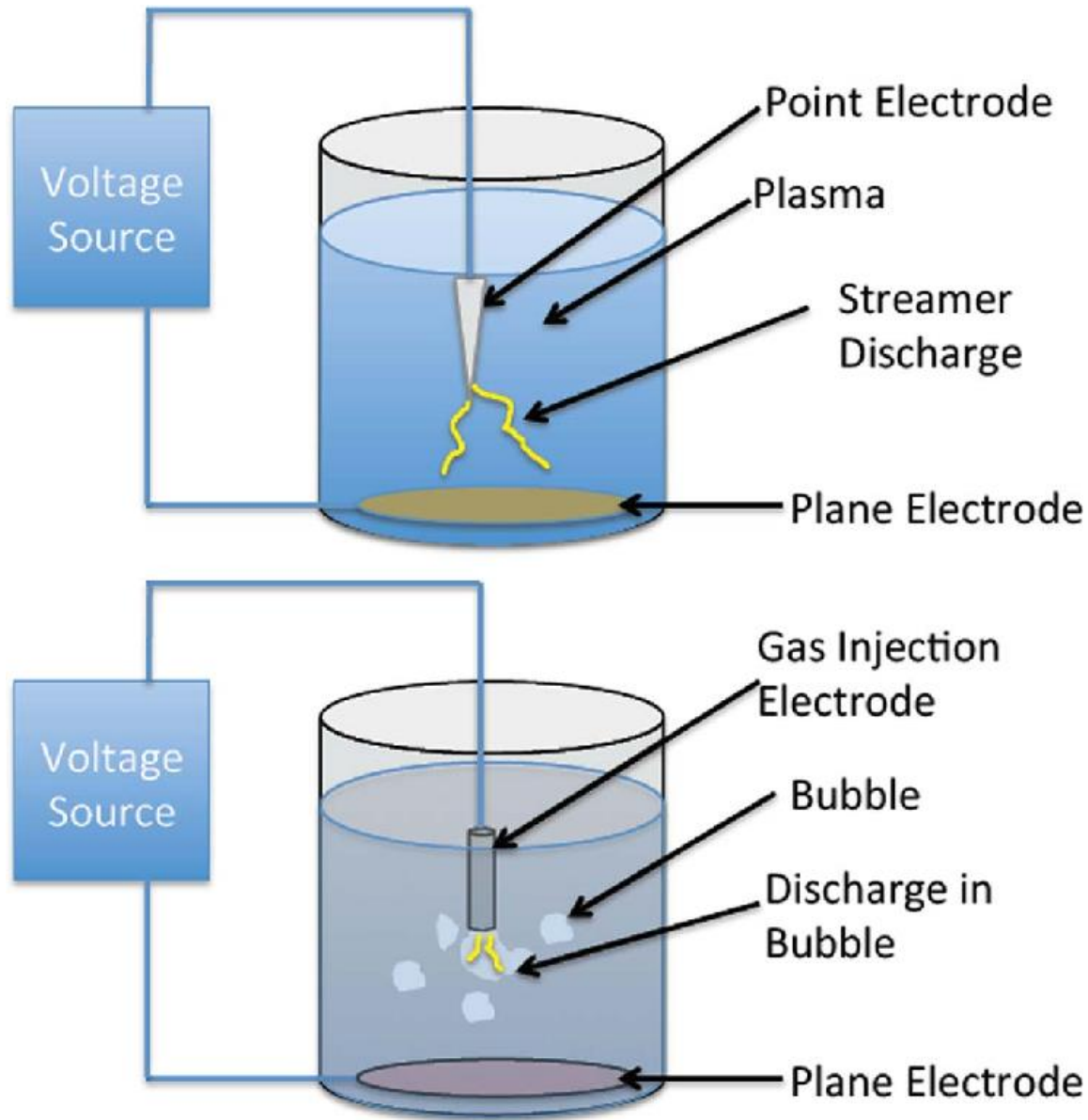
Pulzní zdroje

Thyratron pulsed power supply (up to 25 kV)

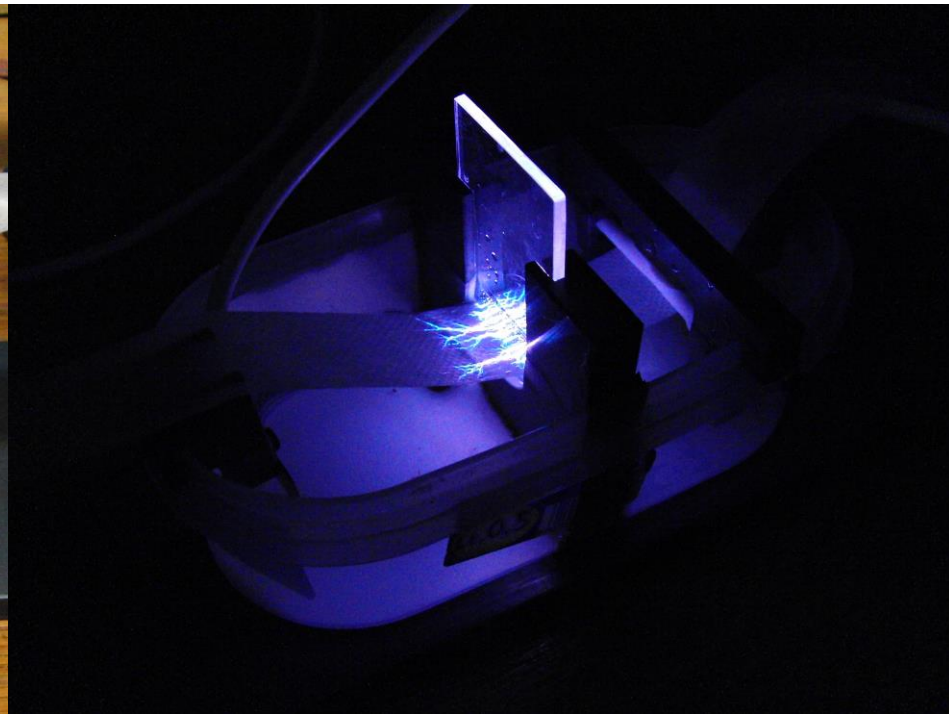
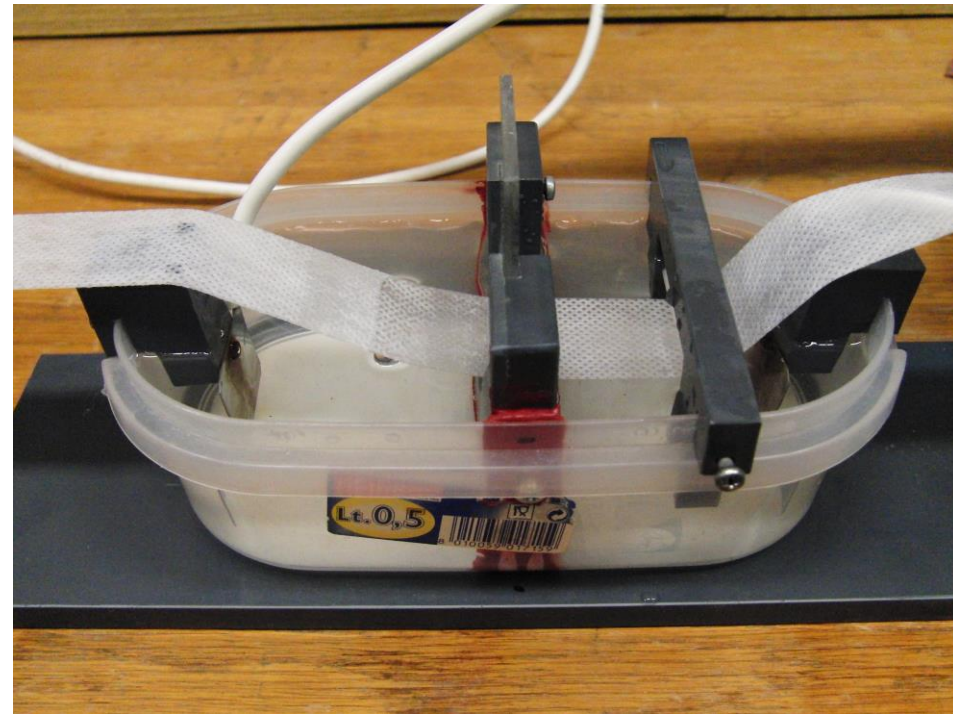
Výboje v kapalinách – A) Přídavek plynu

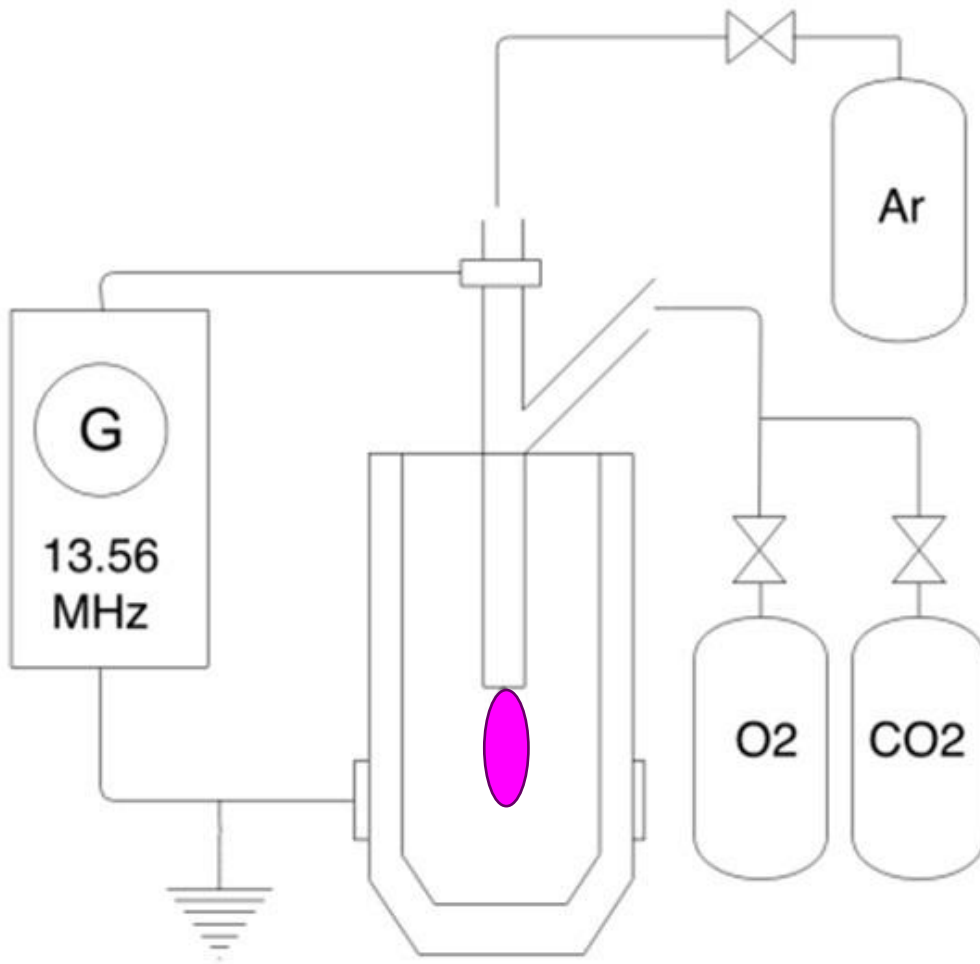
Výboje v kapalinách – B) Výboje na štěrbině

Aparatura na opracování plošné textilie pomocí výboje na štěrbině

Pulzní zdroj – 10Hz, 50kV/10ns (á 5J na výboj)

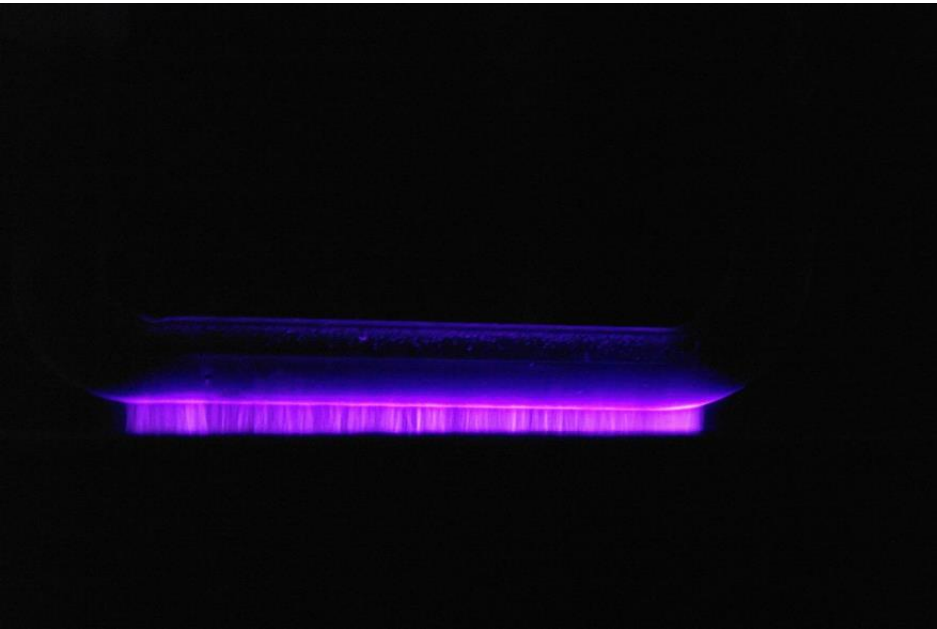
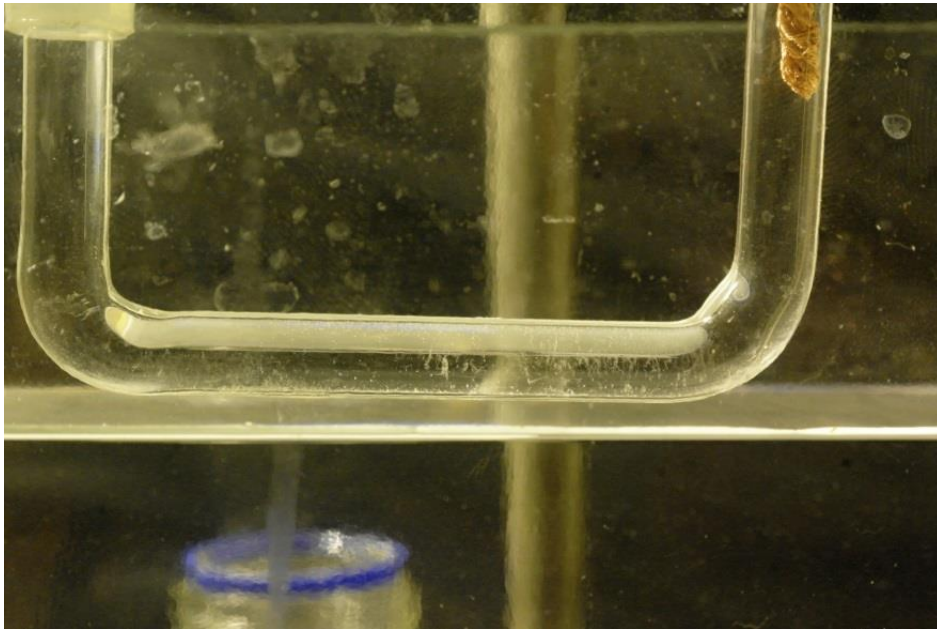
Výboje v kapalinách – B) Plazmová tryska v kapalině

Výboje v kapalinách – C) Výboje nad hladinou kapaliny

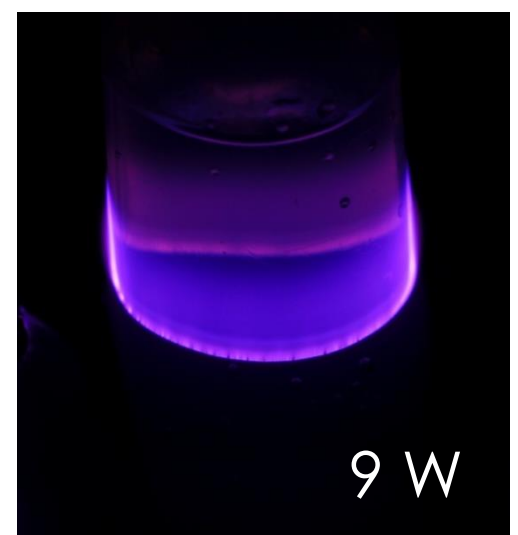
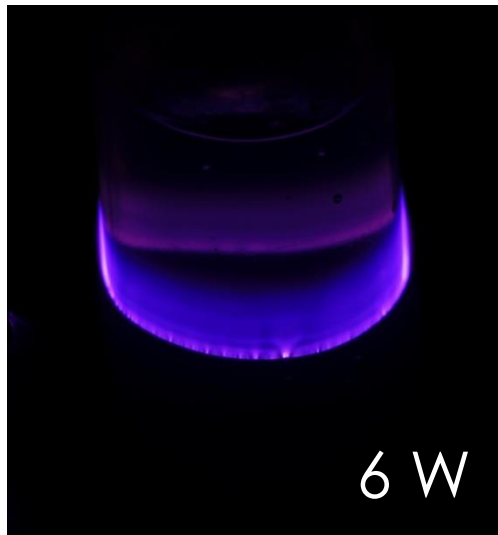
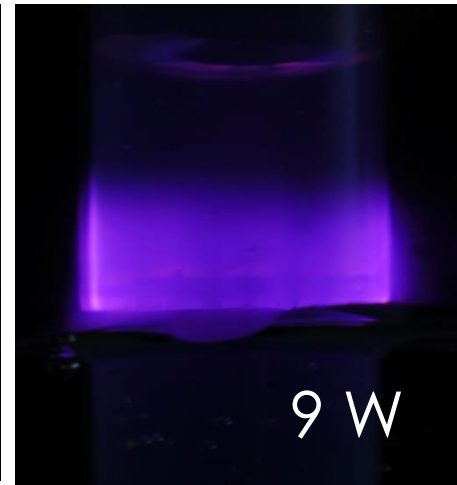
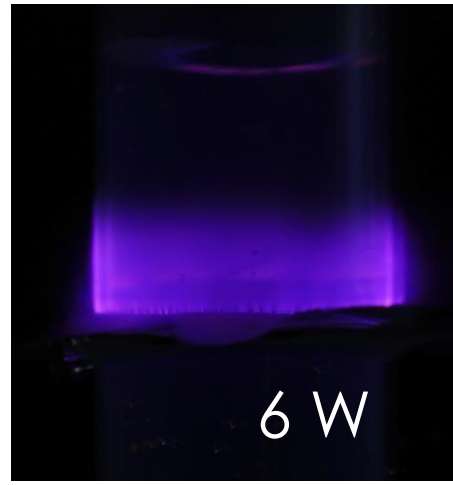
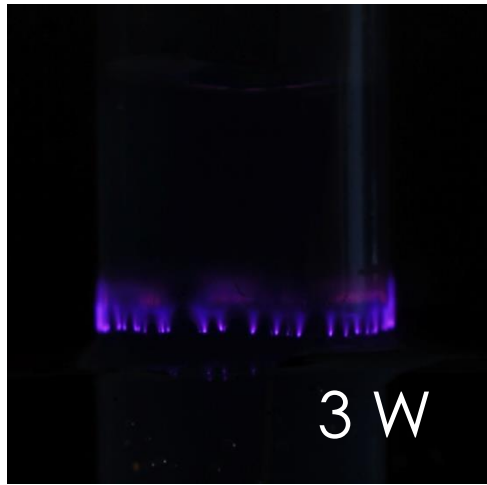
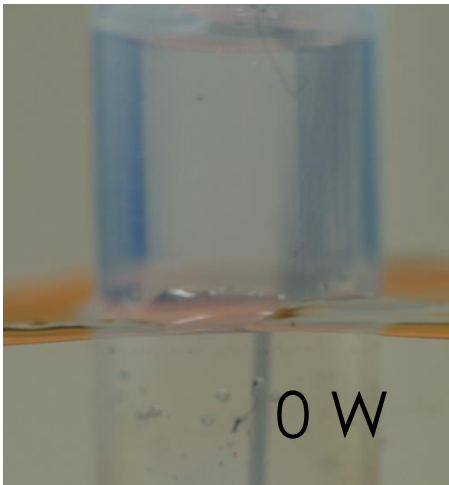
Aparatura na opracování plošné textilie pomocí výboje nad hladinou kapaliny

DBD zdroj – sinus 15 kHz, 20kV

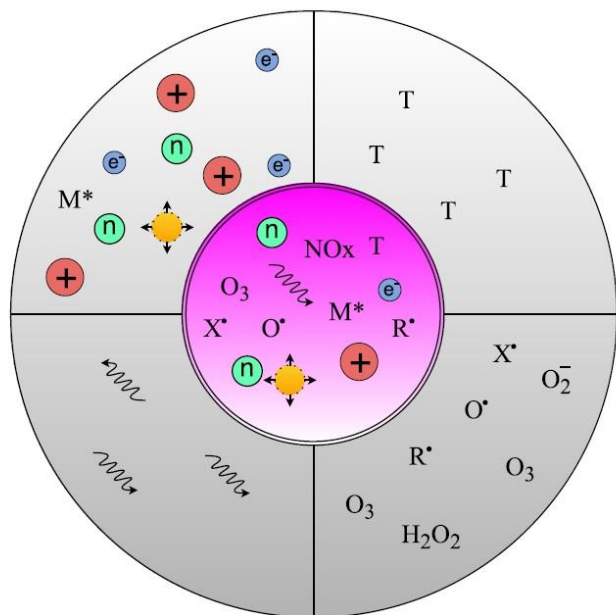

Výboje v kapalinách – D) Hladinové výboje

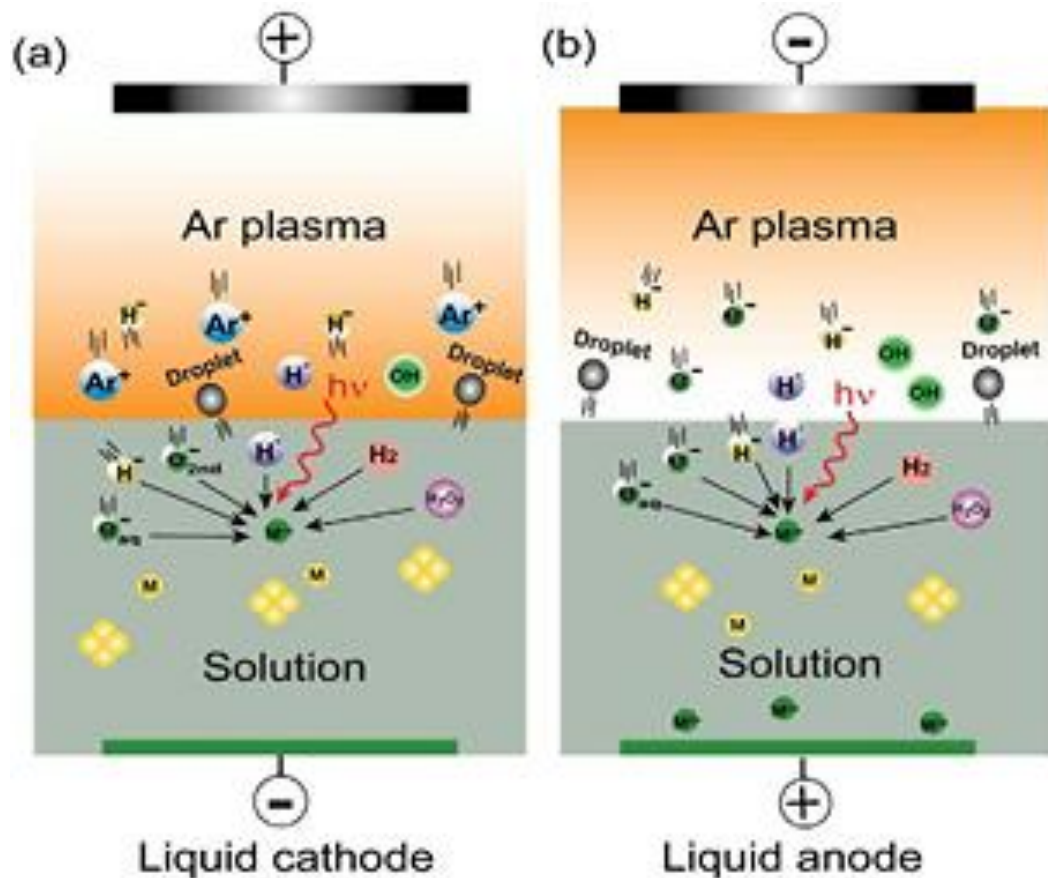
Zvláštní případ DBD výbojů – 15kHz, 20kV

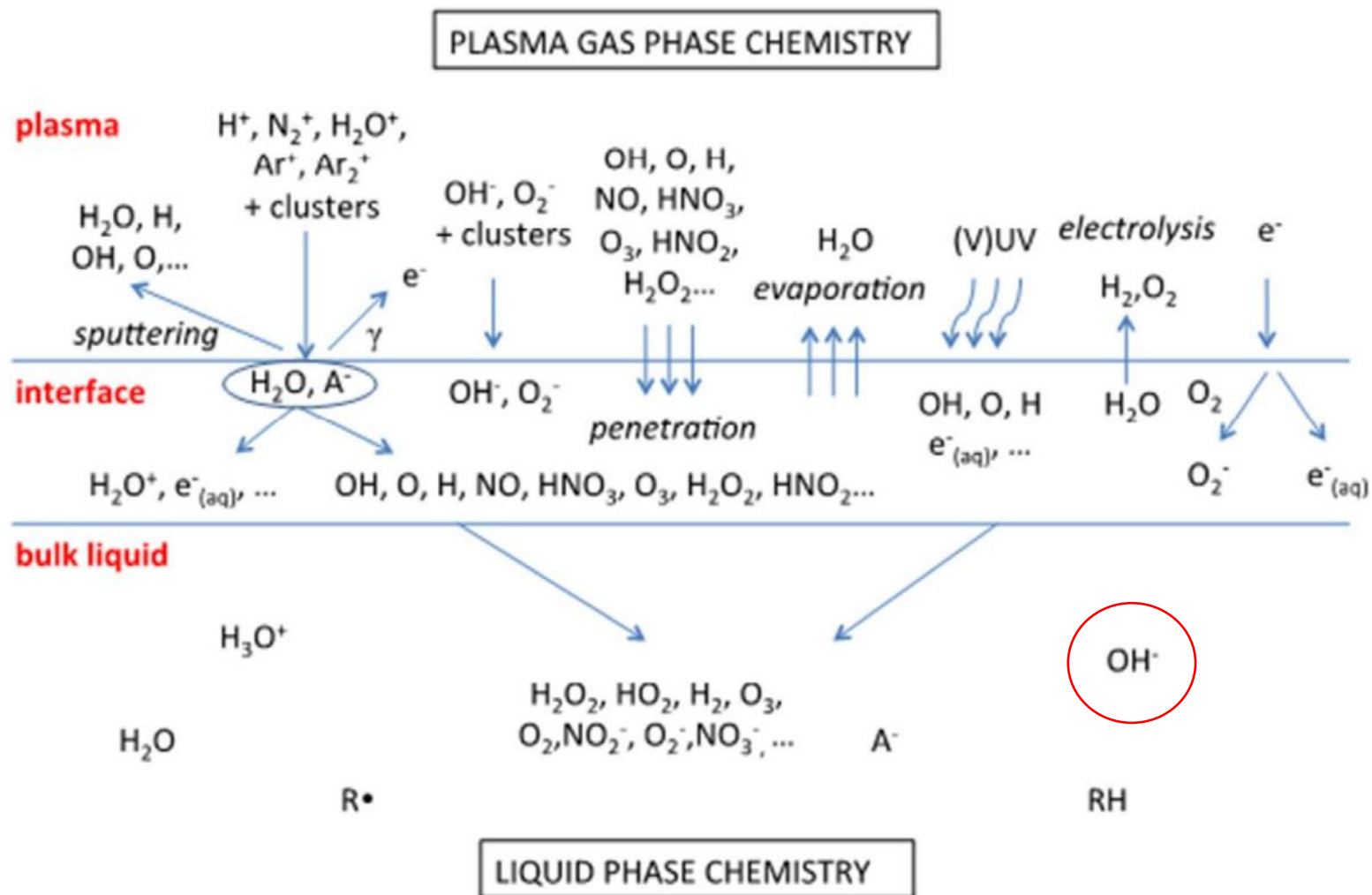
Výboje v kapalinách - za atmosférického tlaku

- n $+$ e^- - neutrals, ions, electrons
- M^* R^* - excited particles, metastable particles, radicals
- O_3 O_2^- $O^{\bullet}$ H_2O_2 - air plasma products, polymer fragments
- NO_x X^*
- T $\rightsquigarrow$ - temperature, UV - radiation

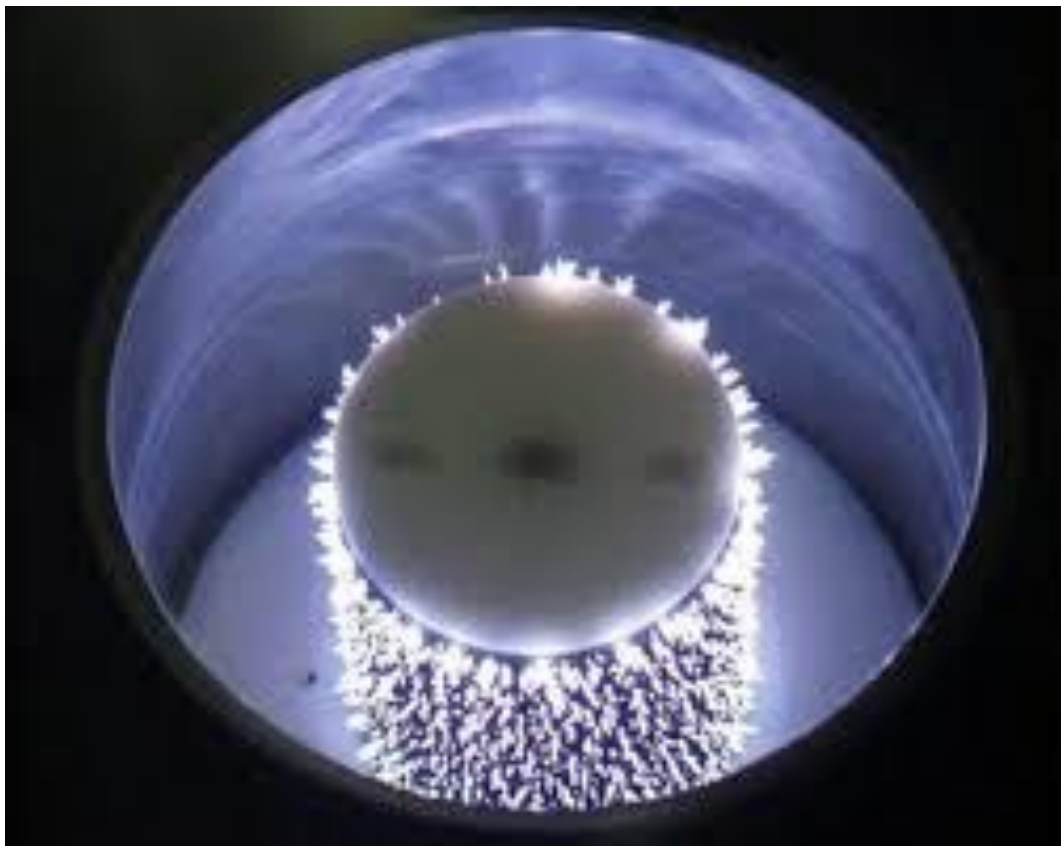

Plazmochemie - ve vodných roztocích

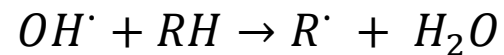

Aplikace – čištění vody

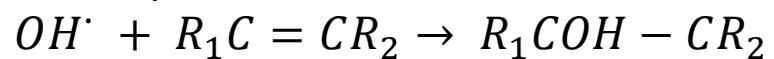
Institute of Plasma Physics - Prague

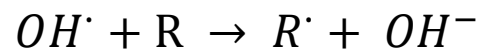
Abstraction of hydrogen atoms

Electrophilic addition to double bond

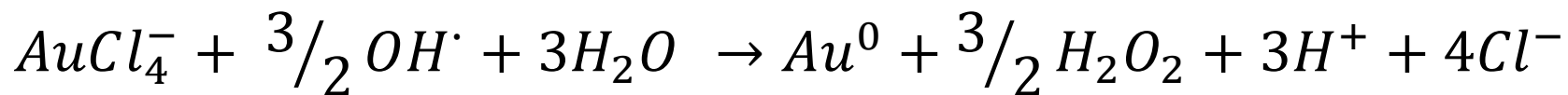
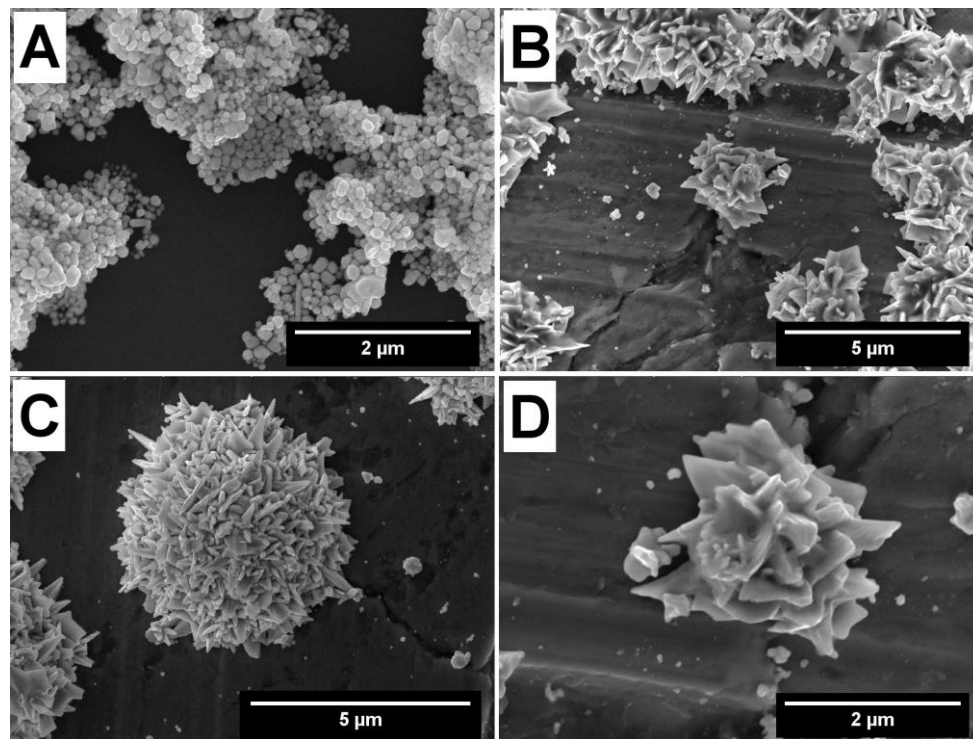
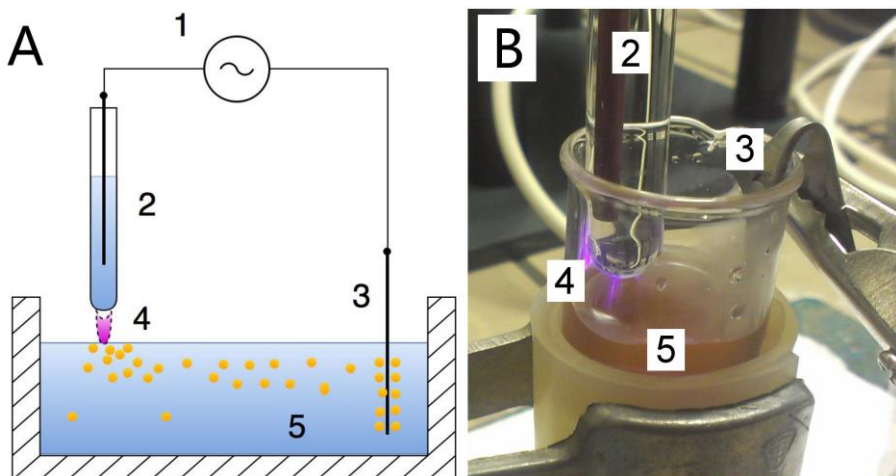

Electron transfer

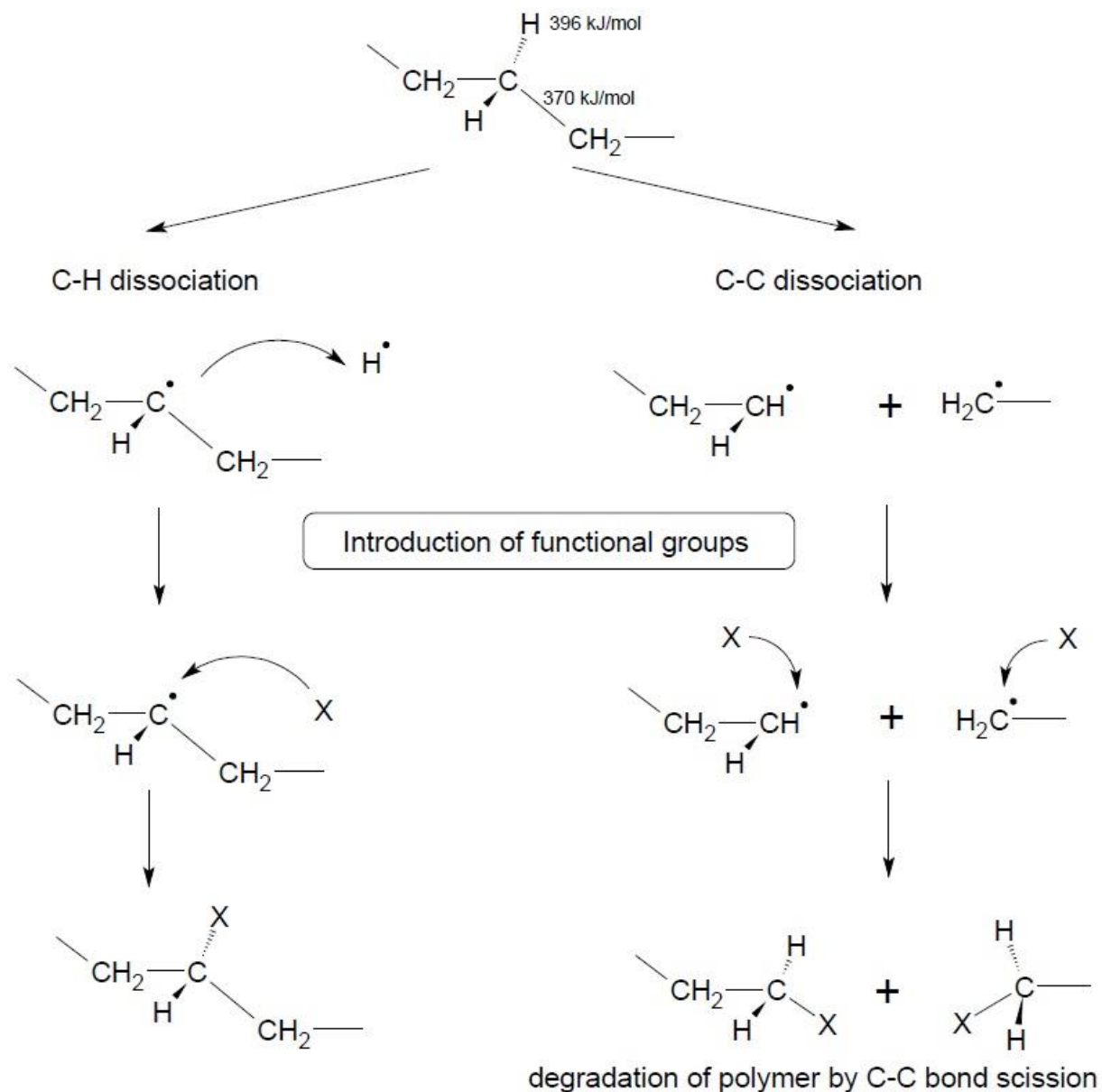

Aplikace – syntéza nanočástic

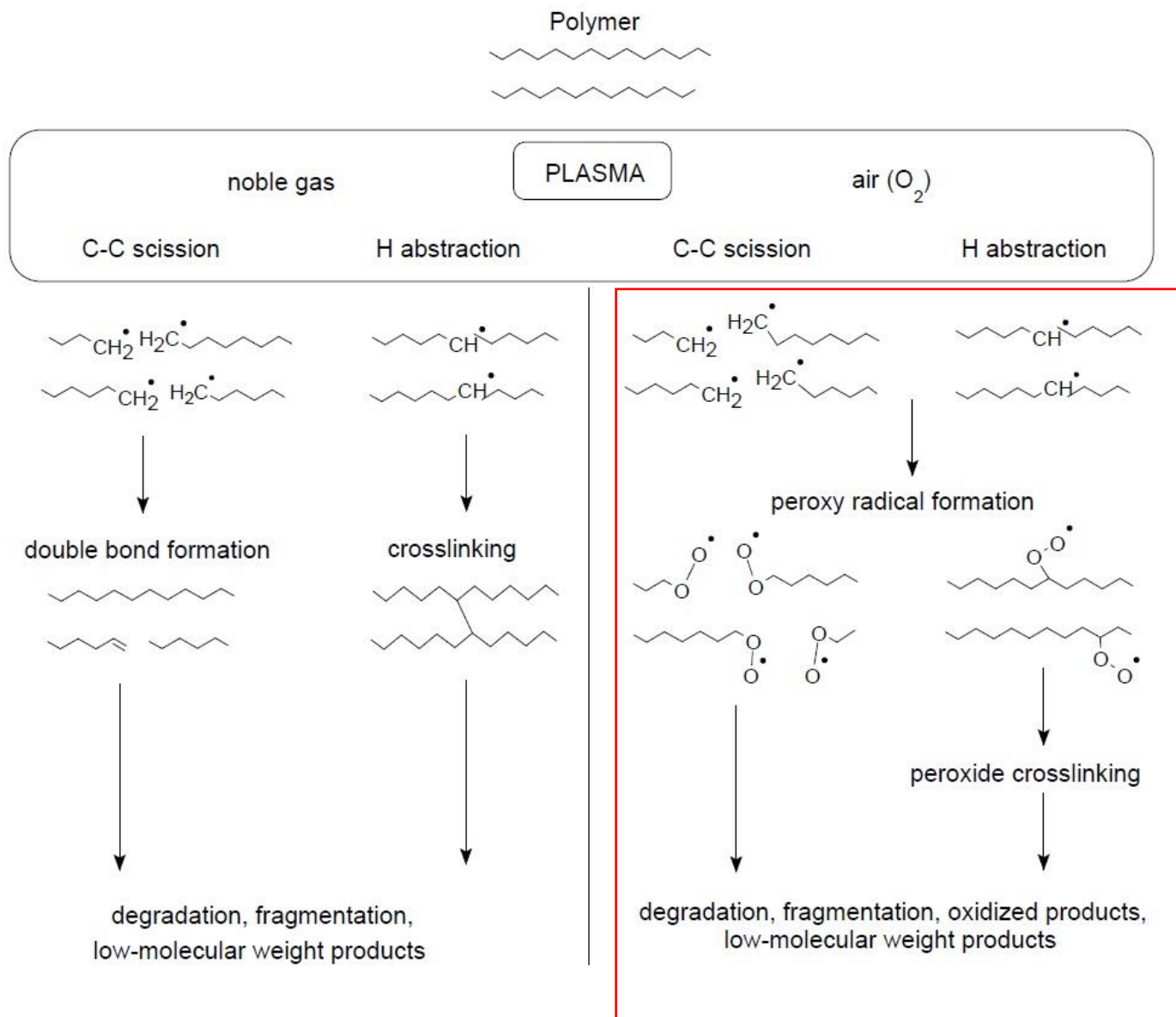

Mawale, R. M., Ausekar, M. V., Pavliňák, D., Galmiz, O., Kubáček, P., & Havel, J. (2017). Laser Desorption Ionization Quadrupole Ion Trap Time-of-Flight Mass Spectrometry of Au m Fe n+/-Clusters Generated from Gold-Iron Nanoparticles and their Giant Nanoflowers. Electrochemical and/or Plasma Assisted Synthesis. *Journal of The American Society for Mass Spectrometry*, 28(2), 215-223.

Aplikace – povrchová úprava materiálů – polymery, papír, kůže

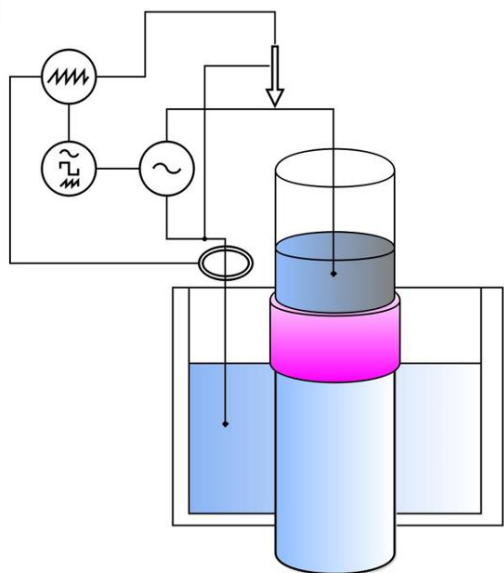

Aplikace – povrchová úprava materiálů - polymery

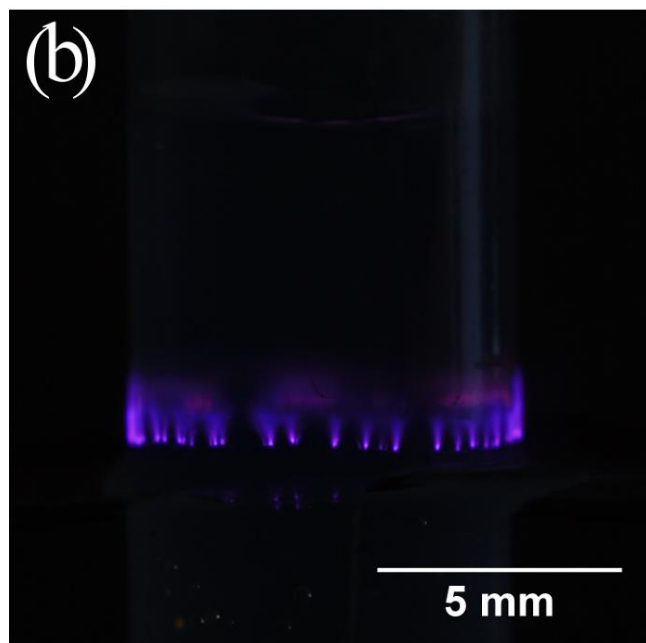

Aplikace – povrchová úprava materiálů - polymery

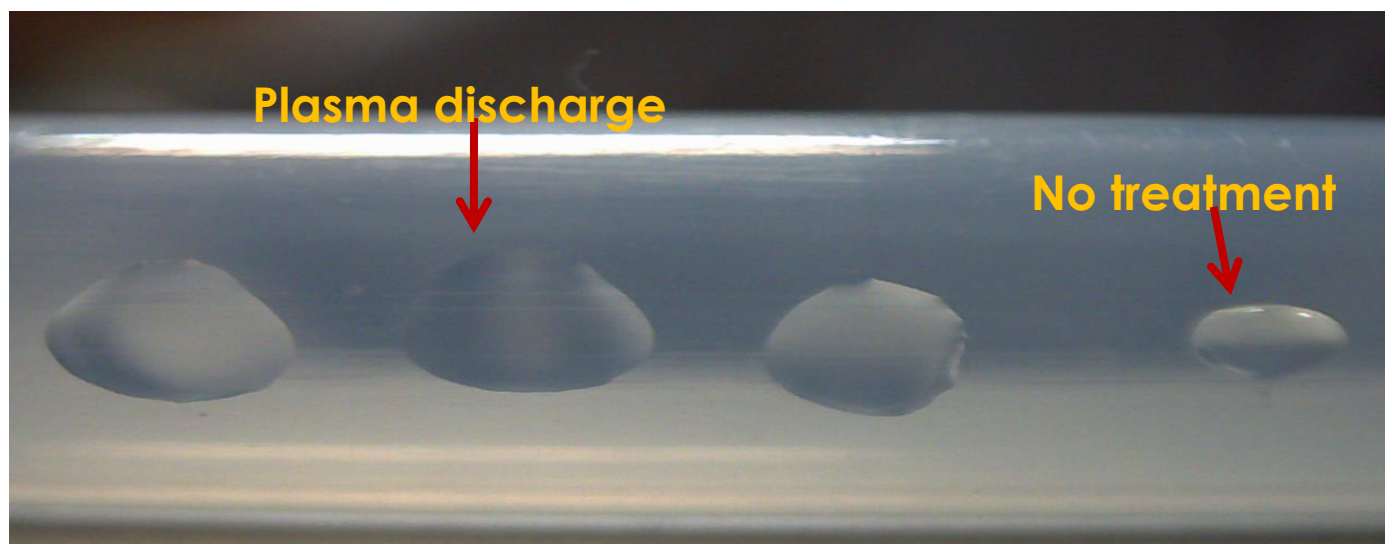
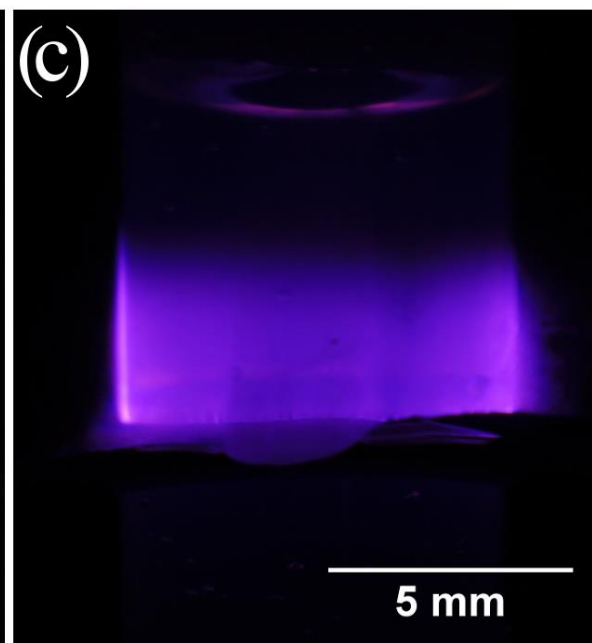
(a)

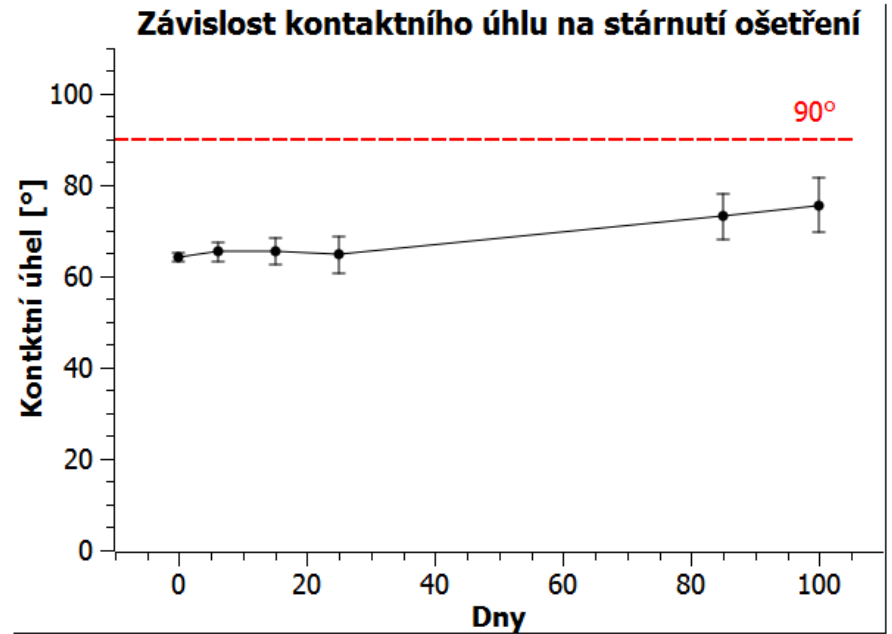
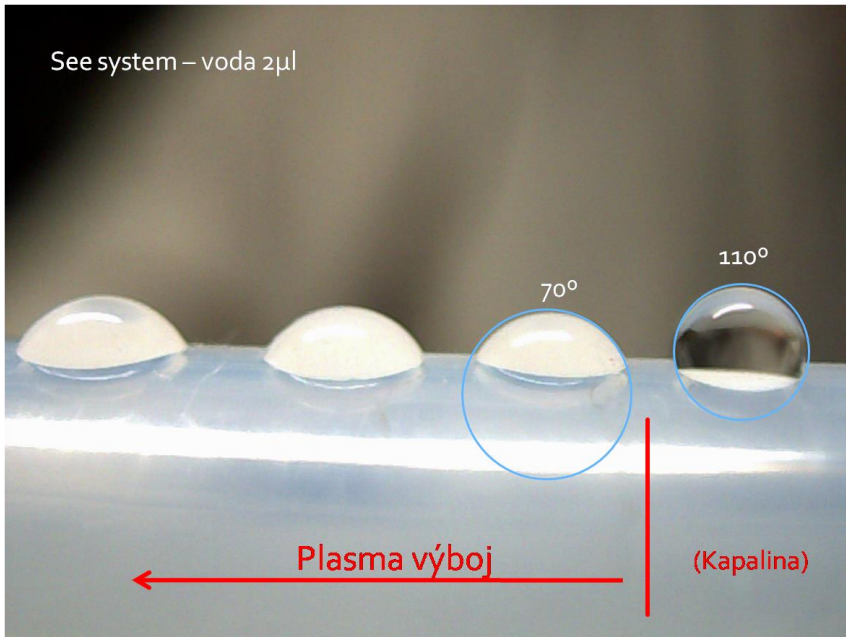
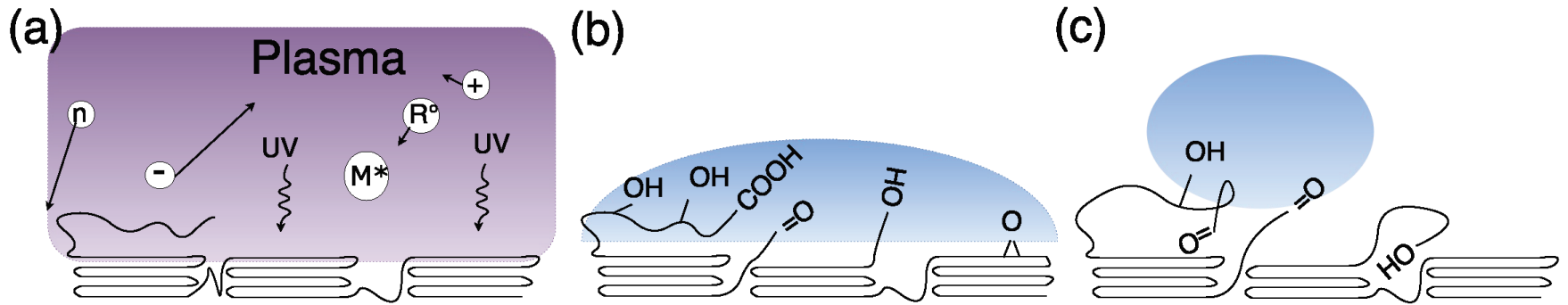
(b)

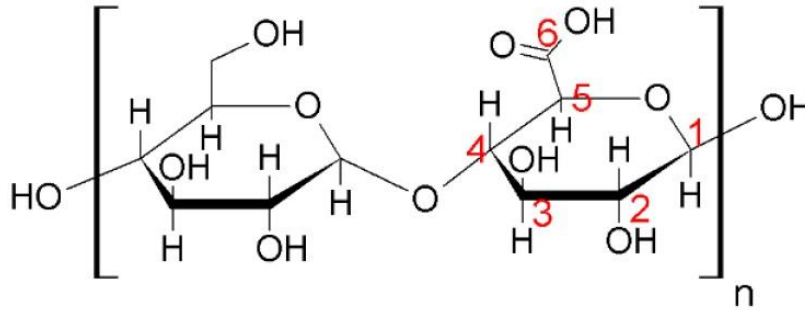
(c)

Aplikace – povrchová úprava materiálů – polymery (Ageing effect)

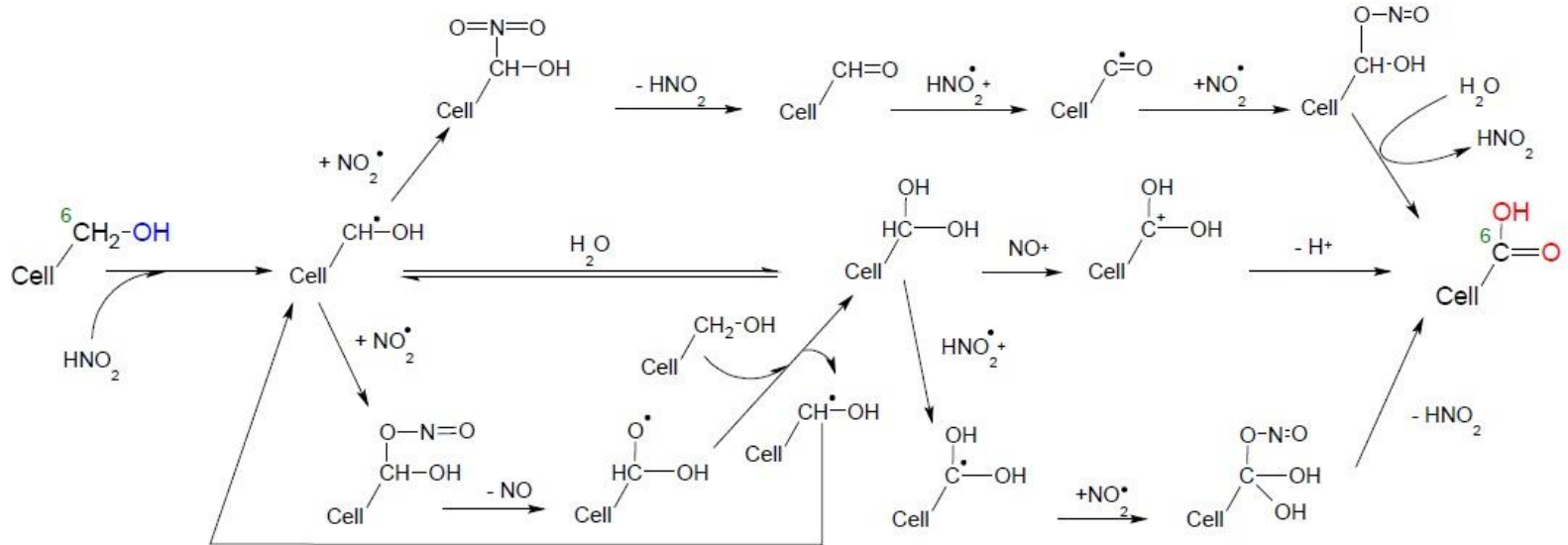

Aplikace – plazmochemická syntéza / modifikace

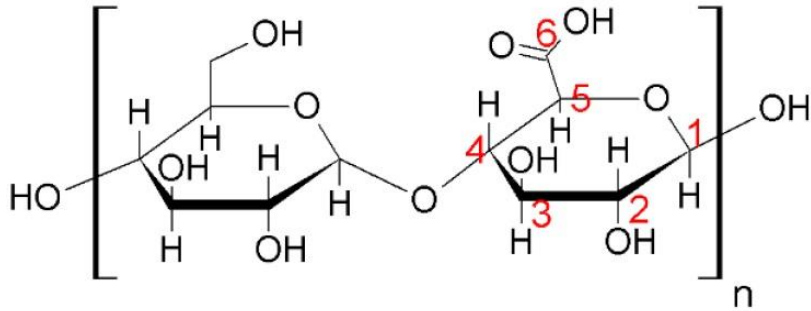

Oxycelulóza – vzniká selektivní oxidací hydroxylové skupiny celulózy na uhlíku C6. Má výjimečné vlastnosti s využitím v medicíně (je baktericidní hemostatikum).

Tradiční způsob oxidace celulózy. Cca 48h reakce v koncentrované směsi $\text{HNO}_3 + \text{H}_2\text{SO}_4$

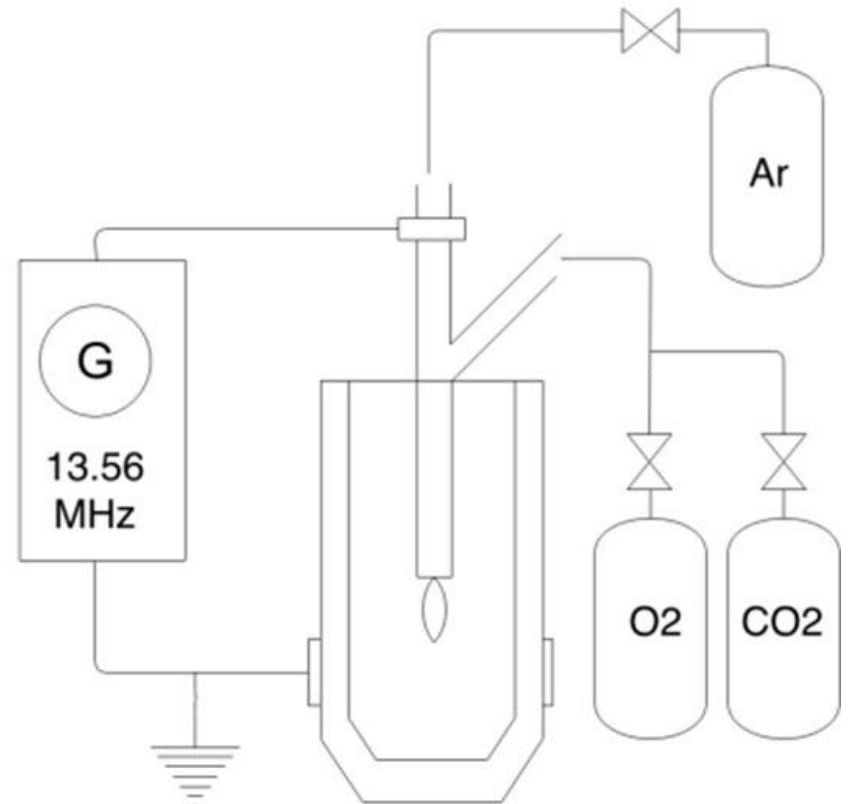

Aplikace – plasma/chemická syntéza

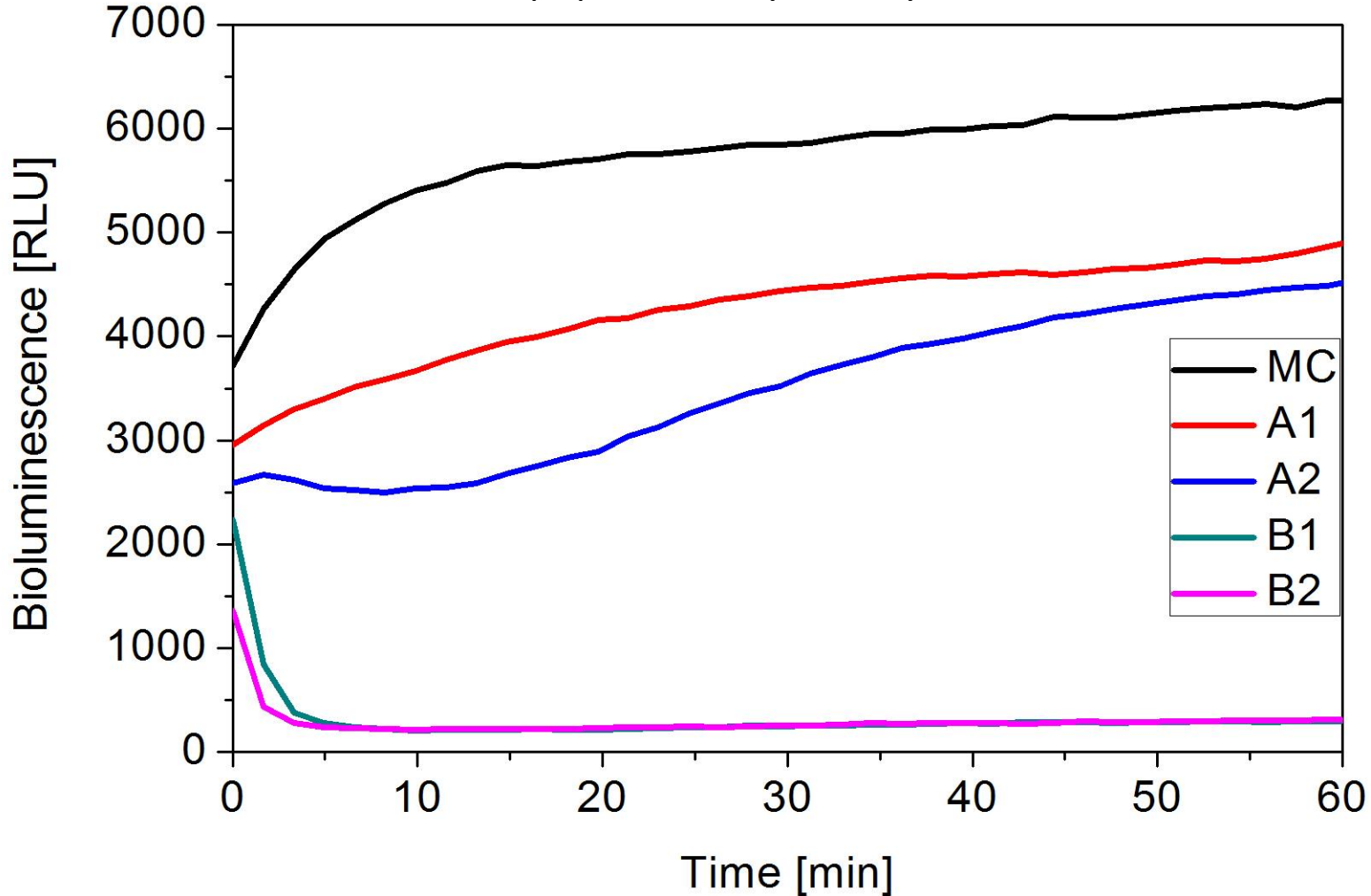
„Advanced oxidation processes“ – využití reaktivního OH radikálu generovaného v plazmatu při styku s kapalinou pro selektivní oxidaci.

Oxidační směs - suspenze práškové celulózy ve vodě nebo 5% roztoku H_2O_2 .

Aplikace – plasma/chemická syntéza

Baktericidita připravené oxycelulózy

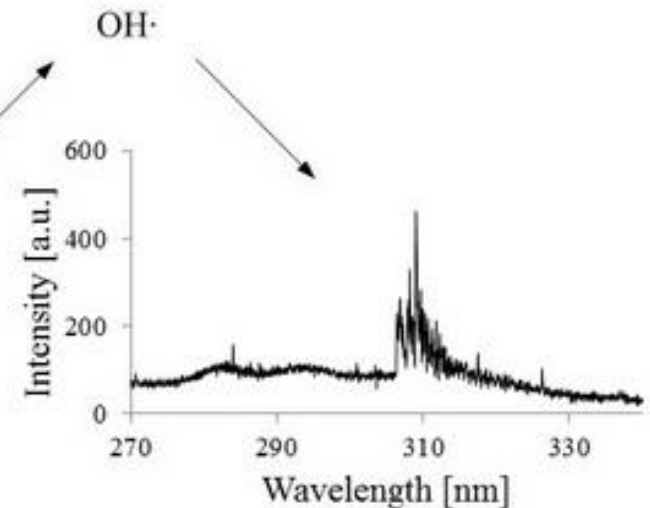
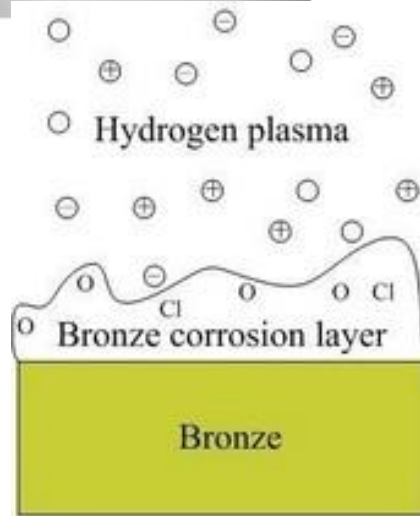
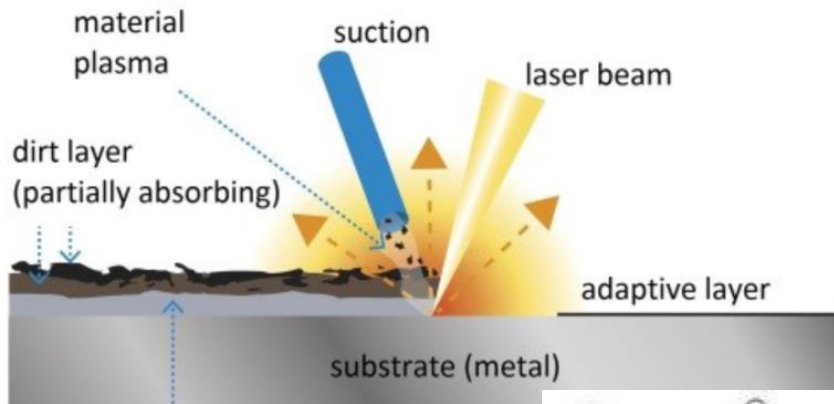

A – voda , B- 5% H₂O₂, 1 - 5min, 2 - 15 min, MC – bez plazmatu (jak voda, tak 5% H₂O₂)

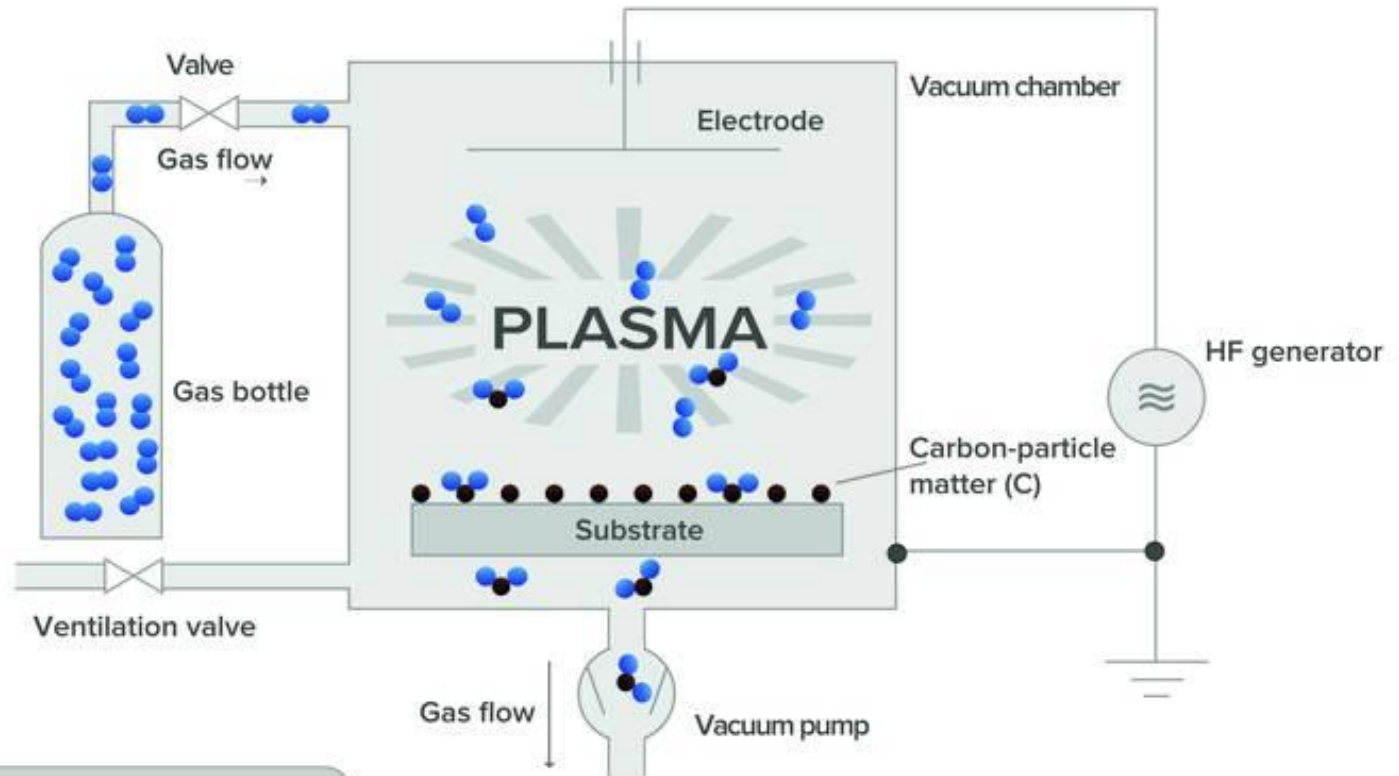
Vliv Plazmatu na materiály - kovy

- Čištění kovů plazmatem (laserní)
- Redukce oxidů kovů H_2 plazmatem

Vliv Plazmatu na materiály – keramika, sklo

Low-pressure plasma system: Generation with a low-frequency or high-frequency generator

● Oxygen

● Carbon

e.g.: The removal of carbon-particle matter with O₂ plasma

Diagram 6

Restaurátorské záměry a PLAZMA???

- Restaurátorský zásah:
  - Nesmí poškodit nebo jinak snížit hodnotu restaurovaného objektu
  - By měl být aplikován jen v rozumné míře
  - Měl by být reverzibilní
  - Měl by být ekonomicky přijatelný (nároky na cenu restaurování nízké)
  - Měl by být snadno realizovatelný (nároky na vzdělání restaurátora rozumné)
- Využití plazmatu v restaurátorské praxi je proto dnes omezené jen na několika pracovištích v Evropě.